

Δειγματικό
Υποστηρικτικό Υλικό
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΜΕΡΟΣ Α'

Δειγματικό
Υποστηρικτικό Υλικό
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (ΜΕΡΟΣ Α')

2018 - 2019

Συγγραφική ομάδα:

Νεκταρία Ιωάννου, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών Υ.Π.Π.
Δρ Φωτεινή Θεοδούλου, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών Υ.Π.Π.
Νίκη Χριστοδούλου, Φιλολόγος, Σύμβουλος Αρχαίων Ελληνικών Υ.Π.Π.
Σοφία Δημητρίου, Φιλολόγος, Φιλολόγος
Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Συντονισμός εργασιών:

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Εποπτεία:

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων
Σύνδεσμος Επιθεωρήτρια για τα Αρχαία Ελληνικά
Πάυλος Δαπόλας, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων
Ζωή Πολυδώρου, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

Επιστημονική εποπτεία:

Ιωάννης Καζάζης, Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας, Αριστοτελείου
Πανεπιστημίου, Πρόεδρος του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας
Δρ Μαρία Οικονομίδου, πρώην ΠΛΕ

Σχεδιασμός εξωφύλλου:

Χρύσης Σιαμμάς, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Επιμέλεια έκδοσης:

Μαρίνα Άστρα Ιωάννου, Λειτουργός Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Συντονισμός έκδοσης:

Χρίστος Παρπούνας, Συντονιστής Υπηρεσίας Ανάπτυξης Προγραμμάτων

Α' Δειγματική έκδοση: 2017

Β' Δειγματική έκδοση: 2018

Εκτύπωση: Cassoulides Masterprinters

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ISBN: 978-9963-54-151-5

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου/διδακτικού υλικού που καλύπτεται από πνευματικά δικαιώματα (copyright) ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού / Υ.Α.Π.

ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ η χρήση του αποκλειστικά για εκπαιδευτικούς σκοπούς, στο πλαίσιο των μαθημάτων στα σχολεία.

Στο εξώφυλλο χρησιμοποιήθηκε ανακυκλωμένο χαρτί σε ποσοστό τουλάχιστον 50%, προερχόμενο από διαχείριση απορριμμάτων χαρτιού. Το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από υπεύθυνη διαχείριση δασών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1	5
Η Ελληνική Γλώσσα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	8
Α. Κείμενα: Αποφθέγματα Ησιόδου, Αριστοτέλη και Σωκράτη	
Β. Λέξεων... ταξίδι	
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια	
Δ. Πώς έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες: Φωνήεντα, Δίφθογγοι, Σύμφωνα	
Ε. Τόνοι, πνεύματα	
Στ. Κανόνες τονισμού	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	19
Α. Κείμενο Α': Πιστεύω τῷ φίλῳ	
Β. Λέξεων... ταξίδι: λείπω, γινώσκω	
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια: Τα μέρη του λόγου, τα παρεπόμενα των πτωτικών, το άρθρο	
Δ. Κείμενο Β': Μύθοι ζώων	
Ε. Β' κλίση ουσιαστικών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4	35
Α. Κείμενο Α': Η ἄμπελος ἢ ἀληθινή	
Β. Λέξεων... ταξίδι: φέρω, δύναμαι	
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια: Μαθαίνω για το ρήμα εἶμι	
Δ. Κείμενο Β': Κυριακή προσευχή	
Ε. Μαθαίνω τις προσωπικές αντωνυμίες	
Στ. Συντακτικού... τεχνάσματα: Κύριοι ὅροι της πρότασης και αντικείμενο σε αιτιατική	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	48
Α. Κείμενο: Η πίστη στους ὄρκους	
Β. Λέξεων... ταξίδι: Παραγωγή και σύνθεση: ποιέω-ποιῶ	
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια: Οριστική Ενεστώτα και Μέλλοντα βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής	

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1. 59

- A. Η διαχρονικότητα της Ελληνικής Γλώσσας
- B. Ένα βραβείο για τα δύσκολα

ΕΝΟΤΗΤΑ 2. 61

- A. Όρθογραφῶμεν ἑλληνιστὶ
- B. Ένα βραβείο για τα δύσκολα
- Γ. Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία

ΕΝΟΤΗΤΑ 3. 64

- A. Κείμενο: *Παῖς λουόμενος*
- B. Γραμματικής... παιχνίδια: Β' κλίση ουσιαστικών
- Γ. Όρθογραφῶμεν ἑλληνιστὶ
- Δ. Αρχαία Κυπριακή Γραμματεία

ΕΝΟΤΗΤΑ 4. 68

- A. Κείμενο: *Αναστάσιμη προσευχή*
- B. Γραμματικής... παιχνίδια: το ρήμα *εἰμί*, υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο
- Γ. Ένα βραβείο για τα δύσκολα
- Δ. Όρθογραφῶμεν ἑλληνιστὶ

ΕΝΟΤΗΤΑ 5. 71

- A. Κείμενο: *Η εκπαίδευση των νέων στην αρχαία Αθήνα*
- B. Λέξεων... ταξίδι: το ρήμα *ἄγω*
- Γ. Γραμματικής... παιχνίδια: Ενεστώτας και Μέλλοντας Ενεργητικής Φωνής
- Δ. Ένα βραβείο για τα δύσκολα
- E. Όρθογραφῶμεν ἑλληνιστὶ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α': Λεξιλόγιο 78

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β': Συντομογραφίες που συνοδεύουν την κατά κῶλα γραφή 80

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Μαζί θα ξεκινήσουμε ένα ταξίδι στο μακρινό παρελθόν μας, στον κόσμο της Αρχαίας Ελλάδας. Η πορεία αυτή επιφυλάσσει πολλές και ποικίλες όμορφες εκπλήξεις στον αγώνα της μάθησης.

Για να προετοιμαστούμε για το ταξίδι αυτό, θα πρέπει να γνωρίζουμε εκ των προτέρων κάποια σημαντικά στοιχεία. Αυτά θα μας βοηθήσουν να κάνουμε την πλοήγησή μας πιο ευχάριστη αλλά και πιο χρήσιμη.

Όπως σε κάθε ταξίδι, έτσι και σε αυτό υπάρχουν βασικές προϋποθέσεις για την επιτυχία του. Αυτές δεν είναι άλλες από την **αγάπη** και το **ενδιαφέρον** που πρέπει να επιδεικνύεται σε κάθε νέα περιπέτεια ανακάλυψης της γνώσης, από την **ομαδικότητα** και τη **συνεργασία** για κάθε νέα δράση, από την ετοιμότητά σας για **μάθηση** μέσα σε μια ατμόσφαιρα που θα τη χαρακτηρίζει η **χαρά** και η **δημιουργικότητα**.

Η Ελληνική Γλώσσα από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα είναι μία και ενιαία. Δεν διασπάστηκε σε συγγενικές γλώσσες, όπως έγινε με τη Λατινική, από την οποία προήλθαν η Ιταλική, η Γαλλική, η Ισπανική, η Πορτογαλική, η Ρουμανική και άλλες. Η νέα Ελληνική Γλώσσα επικοινωνεί με την αρχαία. Μπορούμε να πάρουμε λέξεις από την αρχαία και να τις χρησιμοποιήσουμε στη νέα. Αυτό δεν μπορεί να γίνει π.χ. μεταξύ της Ιταλικής και Λατινικής, γιατί αυτές είναι δύο ξεχωριστές γλώσσες, ενώ η νέα και η αρχαία Ελληνική είναι δύο μορφές, αλλά όχι δύο γλώσσες.

Για τη διαχρονικότητα και την ενότητα της Ελληνικής Γλώσσας έχει παρατηρηθεί το εξής: Κάθε στίχος του Ομήρου περιέχει τουλάχιστον μια λέξη, η οποία χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα.

Η αρχαία Ελληνική Γλώσσα ταξινόμησε τον κόσμο του πνεύματος, δηλαδή δημιούργησε τους όρους της πνευματικής ζωής. Η Λατινική Γλώσσα, όταν ασχολήθηκε με το πνεύμα, χρησιμοποίησε τους ελληνικούς όρους. Από τη Λατινική Γλώσσα και από μεταγενέστερα αυτούσια δάνεια οι ελληνικοί όροι του πνεύματος πέρασαν στις ευρωπαϊκές γλώσσες και από αυτές και στις άλλες γλώσσες του κόσμου.

Μερικές αρχαίες φράσεις, που είναι γνωστές μέχρι και σήμερα, είναι οι εξής:

Γηράσκω δ' αἰὲν πολλὰ διδασκόμενος.

Όσο προχωρώ στα γηρατεία, διδάσκομαι πάντοτε πολλά.

Σόλων

Γνῶθι σαυτόν.

Γνώρισε τον εαυτό σου.

Χίλων

Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνήρ ξυλεύεται.

Όταν πέσει η βαλανιδιά, ο καθένας γίνεται ξυλοκόπος επάνω της.

Μένανδρος

Ἐὰν ᾗς φιλομαθής, ἔσει πολυμαθής.

Αν αγαπάς τη μάθηση, θα μάθεις πολλά.

Ἰσοκράτης

*Εἰ θεοὶ διαλέγονται,
τῇ τῶν Ἑλλήνων γλώττῃ
χρῶνται.*

*«Όλος ο κόσμος πρέπει να μάθει Ελληνικά, γιατί η Ελληνική Γλώσσα
μᾶς βοηθάει πρώτα απ' όλα να μάθουμε τη δική μας Γλώσσα»*

Ζακλίν ντε Ρομιγύ, Γαλλίδα φιλόλογος και Ελληνίστρια

- Γνωρίζοντας την καταγωγή της Ζακλίν ντε Ρομιγύ, ποια πιστεύετε ότι είναι η σημασία της άποψής της αυτής;
- Να συζητήσετε σε ομάδες και να παρουσιάσετε έπειτα στην ολομέλεια της τάξης **τι περιμένετε ότι θα αποκομίσετε από το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας.**

**ΕΙΘΕ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΚΟΙΝΗ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ
ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ**

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Ενότητα 2

- A. Κείμενα: Αποφθέγματα Ησίοδου, Αριστοτέλη και Σωκράτη
- B. Λέξεων... ταξίδι
- Γ. Γραμματικής... παιχνίδια
- Δ. Πώς έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες
Φωνήεντα, Δίφθογγοι, Σύμφωνα
- E. Τόνοι, πνεύματα
- Στ. Κανόνες τονισμού

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό σημείωμα:

Οι προτάσεις που ακολουθούν είναι ανεξάρτητες και δεν αποτελούν ενιαίο κείμενο. Είναι δυνατόν, όμως, να ενταχθούν σε κείμενο και να εμπλουτίσουν τις ιδέες του. Αναζητήστε πληροφορίες για τον Ησίοδο, τον Αριστοτέλη και τον Σωκράτη.

- α. Ὁ ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοις,
ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίῃ δέ τ' ὄνειδος.
Ἡσίοδος
- β. Τὰ ἀγαθὰ κόποις κτῶνται.
Ἀριστοτέλης
- γ. Πλουσιώτατός ἐστι ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος.
Σωκράτης
- δ. Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ.
Ἀριστοτέλης

Λεξιλόγιο

οἱ ἀθάνατοι < ὁ ἀθάνατος	οἱ θεοί
ὁ φίλτερος	ὁ πιο αγαπητός
τὸ ὄνειδος	ἡ ντροπή
ἡ ἀεργίη	ἡ σκηνηρία, ἡ τεμπελιά
ἀρκοῦμαι	εἶμαι ευχαριστημένος με κάτι, αρκούμαι

❖ Διαβάστε προσεκτικά τα πιο κάτω:

Τα αρχαία πεζά κείμενα παρουσιάζονται πιο κάτω όχι όπως εκτυπώνονται στις σημερινές μας εκδόσεις (συνεχώς από το αριστερό ως το δεξιό περιθώριο), αλλά μοιρασμένα σε μικρότερες ενότητες, τις «νοηματικές ενότητες» (ή *κῶλα*): κάθε στίχος και μία νοηματική ενότητα –όπως δηλαδή τυπώνονται τα έμμετρα κείμενα (κατά μετρικό στίχο). Πρόκειται για μεγάλο βήμα που διευκολύνει την κατανόηση του αρχαίου κειμένου, καθώς δείχνει ανάγλυφα τη συντακτική δομή και τη συμμετρικότητα του αρχαίου (πάντοτε καλλιτεχνημένου) λόγου, αλλά και τη θεματική συγκρότηση των περιεχομένων του. Φανερώνει δηλαδή και τη μορφή και το περιεχόμενο και τη λογική άρθρωση του λόγου, όλα δεμένα σε μια ενότητα.

Η διδακτική αυτή καινοτομία έχει αρχαία καταγωγή. Επειδή οι αρχαίοι έγραφαν σε συνεχή γραφή, δηλαδή χωρίς να χωρίζουν τις λέξεις με κενά μεταξύ τους (βλέπε κείμενα γραμμένα σε μάρμαρο ή σε πάπυρο), χρειάστηκε οι μεγάλοι γραμματικοί της ελληνοιστικής εποχής να εισαγάγουν την *κατά κῶλα* γραφή, όχι μόνον για τα ποιητικά κείμενα, αλλά και για τα πεζά. Έτσι, πέτυχαν δύο πράγματα: πρώτα, διευκολύνθηκε η ανάγνωση κειμένων που προορίζονταν για δημόσια ανάγνωση-εκτέλεση και οι ρήτορες έπρεπε να ξέρουν τις νοηματικές παύσεις στο εσωτερικό της περιόδου. Έπειτα, βοηθήθηκαν οι μικροί μαθητές της αρχαιότητας να κατανοούν με ακρίβεια τι διαβάζουν. Όλοι, λοιπόν, ασκούσαν από μικρή ηλικία στην *κατά κῶλα ανάγνωση*, μια διαδικασία δύσκολη αλλά απαραίτητη, εφόσον επί αιώνες, πριν από τους μέσους βυζαντινούς χρόνους, η γραφή ήταν όχι μόνον συνεχής, αλλά και κεφαλαιογράμμη και χωρίς τη βοήθεια των τόνων και των πνευμάτων.

Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε. Επεξήγηση των συντομογραφιών θα βρείτε στο Παράρτημα Β', στο τέλος του τευχιδίου.

Ὁ ἐργαζόμενος	πολὺ φίλτερος ἀθανάτοις,	α-πρότ
ἔργον δ' οὐδὲν	ὄνειδος,	α-πρότ
ἀεργίῃ δε τ'	ὄνειδος.	α-πρότ
Πλουσιώτατός <u>ἔστι</u>	ὁ ἐλαχίστοις ἀρκούμενος.	α-πρότ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

- ❖ Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την *κατά κῶλα* γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Σε ποιαν αρετή του ανθρώπου αναφέρονται η α' και η β' πρόταση και σε ποιαν η γ' και η δ';
2. Οι πιο πάνω προτάσεις λέγονται «αποφθέγματα». Να τα μελετήσετε ξανά και να καταγράψετε τα βασικά κοινά τους χαρακτηριστικά ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό τους.

Παρόμοιο χαρακτήρα έχουν στα Νέα Ελληνικά και οι παροιμίες, οι οποίες είναι λαϊκά αποφθέγματα.

3. Σκεφθείτε ή αναζητήστε στο διαδίκτυο παροιμίες ή αποφθέγματα με παρόμοιο θέμα όπως και τα παραπάνω αποφθέγματα.

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

1. Πώς θα αποδίδατε στα Νέα Ελληνικά τις ακόλουθες δοτικές* του κειμένου; Να υπογραμμίσετε τη σωστή απάντηση.

(α) ἀθανάτοις → i. οι θεοί   ii. στους θεούς   iii. με τους θεούς

(β) κόποις → i. με κόπους   ii. στους κόπους   iii. για τους κόπους

(γ) ἐλάχιστοις → i. τα ελάχιστα   ii. για τα ελάχιστα   iii. με ελάχιστα

2. Να αποδώσετε στα Νέα Ελληνικά τη φράση «Οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ», χρησιμοποιώντας οπωσδήποτε τις λέξεις «ποσότητα» και «ποιότητα».

---

* δοτική: πτώση της Αρχαίας Ελληνικής με επιβιώσεις στα Νέα Ελληνικά, κυρίως μέσα από αποφθέγματα ή αρχαίες φράσεις.

Β. ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ

Είναι σημαντικό να μάθουμε να χρησιμοποιούμε λεξικά, και μάλιστα μόνον επιστημονικά λεξικά. Δύο αξιόπιστα λεξικά για τα Αρχαία και τα Νέα Ελληνικά βρίσκονται σε ψηφιακή μορφή στην «Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα» (www.greek-language.gr) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας:

- **Για τα Νέα Ελληνικά:** «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας», του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη, ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
- **Για τα Αρχαία Ελληνικά:** «Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής» των Η. Liddell & R. Scott (μεταφρασμένο στα Νέα Ελληνικά), και αναθεωρημένο και ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

1. α. Από τις παρακάτω νεοελληνικές λέξεις να υπογραμμίσετε εκείνες που έχουν ως πρώτο συνθετικό την αρχαιοελληνική πρόθεση «έν» (=εντός, μέσα), που βρίσκεται στο δ' απόφθεγμα.

ενάμισι, έναστρος, έντυπος, εννιακοσιοστός, εντάξει

β. Ποια είναι η ετυμολογία των λέξεων, που δεν παράγονται από την πρόθεση έν;

2. Να σκεφθείτε ή να εντοπίσετε στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής και να καταγράψετε δέκα νεοελληνικές λέξεις που έχουν ως πρώτο συνθετικό το αρχαιοελληνικό επίρρημα «εὖ» (=καλά) του δ' αποφθέγματος, π.χ. ευκολία.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

1. (α) Ποιο ρήμα χρησιμοποιήσατε για την απόδοση του α' αποφθέγματος στα Νέα Ελληνικά;
- (β) Στο α' απόφθεγμα το ρήμα παραλείπεται. Προσπαθήστε να το εντοπίσετε στο γ' απόφθεγμα.

N. E.

A. E.

- (γ) Γιατί, κατά τη γνώμη σας, παραλείπεται το ρήμα στο α' απόφθεγμα;

Δ. Πώς έγραφαν οι αρχαίοι Έλληνες;

Η Νέα Ελληνική Γλώσσα γράφεται με τα ίδια γράμματα (φωνήεντα, σύμφωνα και διφθόγγους), με τα οποία γραφόταν και η αρχαία γλώσσα, αν και μερικά από αυτά σήμερα προφέρονται διαφορετικά. Πρέπει να γίνεται αυστηρή διάκριση μεταξύ φθόγγων και γραμμάτων. Φθόγγοι είναι οι ήχοι που ακούγονται, όταν μιλούμε ή διαβάζουμε, ενώ γράμματα είναι τα σημεία που γράφουμε, για να παραστήσουμε συμβατικά τους ήχους.

I. Φωνήεντα

Στα Αρχαία Ελληνικά τα φωνήεντα διακρίνονται σε αυτά που προφέρονταν με μεγαλύτερη διάρκεια (**τα μακρά**) και σε αυτά που προφέρονταν με μικρότερη διάρκεια (**τα βραχέα**).

Η διάκριση των φωνηέντων σε μακρά και βραχέα θα μας βοηθήσει στον τονισμό των λέξεων της Αρχαίας Ελληνικής.

Μακρά φωνήεντα	Βραχέα φωνήεντα
η, ω	ε, ο

Ανάμεσα στα φωνήεντα υπήρχαν και αυτά, τα οποία άλλοτε προφέρονταν ως μακρά και άλλοτε ως βραχέα. Αυτά τα φωνήεντα ονομάζονται **δίχρονα**.

Δίχρονα φωνήεντα
α, ι, υ

II. Δίφθογγοι

Στην Αρχαία Ελληνική οι **δίφθογγοι** αποτελούνταν από δύο φωνήεντα που προφέρονταν στον χρόνο μιας συλλαβής. Αυτές διακρίνονται σε **κύριες** και **καταχρηστικές**:

- Κύριες: **αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου**
- Καταχρηστικές: **α, η, ω**

- ✚ Οι δίφθογγοι είναι **μακρόχρονες**, εκτός από μερικές περιπτώσεις που είναι βραχύχρονες.
- ✚ Στις καταχρηστικές διφθόγγους το δεύτερο φωνήεν, δηλαδή το **ι**, γράφεται κάτω από το πρώτο και λέγεται **υπογεγραμμένη**.

III. Σύμφωνα

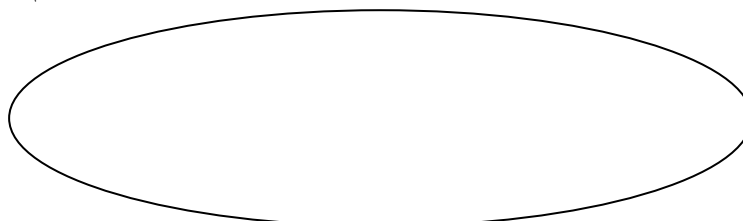
Διαίρεση συμφώνων

	άφωνα			ημίφωνα			διπλά
	ουρανικά	χειλικά	οδοντικά	υγρά	ένρινα	συριστικό	ζ, ξ, ψ
ψιλά	κ	π	τ	λ, ρ	μ, ν	σ (-ς)	
μέσα	γ	β	δ				
δασέα	χ	φ	θ				

Όταν διαβάζουμε Αρχαία Ελληνικά, προφέρουμε τα σύμφωνα, όπως τα προφέρουμε στα Νέα Ελληνικά, παρόλο που πολλά είχαν διαφορετική προφορά στην αρχαία εποχή.

E. ΤΟΝΟΙ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΑ

Ποιες διαφορές παρατηρείτε στα πιο πάνω αρχαιοελληνικά αποφθέγματα, όσον αφορά στον τονισμό, σε σχέση με τα Νέα Ελληνικά; Να συγκεντρώσετε στο πιο κάτω πλαίσιο τα γράμματα που τονίζονται με διαφορετικό τρόπο.

I. Τόνοι

Όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει στα πιο πάνω αποφθέγματα, το σύστημα τονισμού στην Αρχαία Ελληνική είναι πιο περίπλοκο σε σχέση με τη Νέα Ελληνική. Ενώ τώρα στη Νέα Ελληνική ο τόνος είναι μόνο ένας και λέγεται οξεία, οι τόνοι που συναντούμε στην Αρχαία Ελληνική είναι τρεις:

- **η οξεία (')**: σημειώνεται πάνω από το φωνήεν της συλλαβής που τονίζεται.
- **η βαρεία (`)**: σημειώνεται μόνο στη λήγουσα αντί της οξείας, όταν δεν ακολουθεί σημείο στίξης ή εγκλιτική λέξη.
- **η περισπωμένη (~)**: σημειώνεται πάνω από κάποιες μακρές συλλαβές, όταν αυτές τονίζονται.

II. Πνεύματα

Η λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο ή το σύμφωνο ρ παίρνει πάνω απ' αυτό ένα πνεύμα. Τα πνεύματα είναι δύο:

- η ψιλή (^ˊ): άηρ, εικών
- η δασεία (^ˆ): άγνός, εύρίσκω, ρέω

- ❖ Από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή δίφθογγο οι περισσότερες παίρνουν ψιλή. Στις διφθόγγους, τόσο ο τόνος όσο και το πνεύμα, τοποθετούνται πάντα στο **δεύτερο** γράμμα, π.χ. *εύχομαι, αίμα, αύτός, εικών, βασιλεύω, προοίμιον*.
- ❖ Όταν η λέξη ξεκινά με κεφαλαίο φωνήεν, αν αυτό παίρνει πνεύμα ή/και τόνο, τότε αυτά τοποθετούνται δίπλα (στα αριστερά) και όχι πάνω από αυτό, π.χ. *Άθλον*
- ❖ Στην αρχαία Ελληνική Γλώσσα μπροστά από κάποιες λέξεις που άρχιζαν από φωνήεν υπήρχε ένας φθόγγος, το <H>, το **δασύ πνεύμα**, που ακουγόταν σαν μια πνοή, όπως το αγγλικό *h*, π.χ. ΗΕΛΛΑΣ. Κατά τον 3ο αιώνα μ.Χ. αυτό έπαψε να προφέρεται. Έτσι, για να ξεχωρίζουν οι λέξεις που κάποτε είχαν μπροστά τη δασεία εκπνοή (δηλ. το δασύ πνεύμα) από αυτές που δεν την είχαν, χρησιμοποιήθηκαν δύο σύμβολα, τα **πνεύματα**:
- η **δασεία** (^ˆ), που χρησιμοποιείται στις λέξεις που είχαν το <H>, π.χ. Έλλάς, και η **ψιλή** (^ˊ), που χρησιμοποιείται στις λέξεις που δεν το είχαν, π.χ. άηρ.

Υπάρχουν μερικοί τρόποι, για να καταλάβουμε ποιες λέξεις έπαιρναν δασεία:

α) Κάποιες σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες, όπως η Αγγλική, έχουν διατηρήσει το <H> μπροστά από λέξεις ελληνικής προέλευσης, που έπαιρναν δασεία, π.χ.: *Hellas, Helen, history, harmony, horizon*.

β) Όσες λέξεις αρχίζουν από **ύ** (π.χ. *ύπόγειος, ύπουργός, ύφήλιος*) ή **ρ** (π.χ. *ρέω, ρόδον*)

γ) Για να διαπιστώσουμε αν μια αρχαιοελληνική λέξη δασύνεται, αναζητούμε μία νεοελληνική σύνθετη λέξη που να περιλαμβάνει την αρχαιοελληνική λέξη ως β' συνθετικό και να έχει ως α' συνθετικό μία πρόθεση, π.χ. *από, επί, υπό, κατά, μετά, αντί*. Αν κατά τη σύνθεση, τα σύμφωνα των προθέσεων μετατρέπονται το **π** σε **φ** και το **τ** σε **θ**, τότε συμπεραίνουμε πως η λέξη που αποτελεί το β' συνθετικό στην αρχαιοελληνική της μορφή έπαιρνε δασεία. Παραδείγματα:

ἀπό + όπλίζω > ἀφοπλίζω

➤ Άρα: Η αρχαιοελληνική λέξη ὄπλον έπαιρνε δασεία.

ἀπό + άγωγή > άπαγωγή

➤ Άρα: Η αρχαιοελληνική λέξη άγωγή έπαιρνε ψιλή.

Στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής [Γ.Α.Ε.] (σ. 21-22, § 47) θα βρείτε τον κατάλογο με τις λέξεις που παίρνουν δασεία.

ΕΤΟΙΜΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ;

Χωρισμός των λέξεων σε συλλαβές: όσα φωνήεντα ακούμε σε μια λέξη τόσες συλλαβές έχει:

Προπαραλήγουσα	Παραλήγουσα	Λήγουσα
άν-	-θρω-	-πος

Προσοχή!

Και στην Αρχαία και στη Νέα Ελληνική Γλώσσα ισχύει ο **νόμος της τρισυλλαβίας**: Καμιά λέξη δεν τονίζεται πέρα από την προπαραλήγουσα. Έτσι, η λέξη προπαραλήγουσα προφέρεται προπαραλήγουσα και όχι πρόπαραληγουσα. Ομοίως προφέρεται προπαροξύτονα, όχι πρόπαροξυτονα.

Στ. ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΝΙΣΜΟΥ

1.

νέος, γένος, δόξα, καλός, πατέρων

(α) Η συλλαβή που τονίζεται στις παραπάνω λέξεις είναι βραχύχρονη ή μακρόχρονη; .....

(β) Τι τόνο παίρνει; .....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η βραχύχρονη συλλαβή.....
.....

2.

νήπιον, τιμιώτερον, ἄνθρωπος

(α) Στις παραπάνω λέξεις ποια συλλαβή τονίζεται; Η λήγουσα, η παραλήγουσα ή η προπαραλήγουσα;

.....

(β) Τι τόνο παίρνει;

.....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η προπαραλήγουσα .....

.....

3.

μήλον, δῶρον, Φοῖβος, Νεῖλος

(α) Ποια συλλαβή τονίζεται; Είναι βραχύχρονη ή μακρόχρονη;

.....

(β) Τι τόνο παίρνει;

.....

(γ) Τι παρατηρείτε σχετικά με τη λήγουσα; Είναι βραχύχρονη ή μακρόχρονη;

.....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η μακρόχρονη παραλήγουσα .....

.....

4.

δώρων, κήπων, κώμη, καμήλων

(α) Ποια συλλαβή τονίζεται; Είναι βραχύχρονη ή μακρόχρονη;

.....

(β) Τι τόνο παίρνει; .....

(γ) Τι παρατηρείτε σχετικά με τη λήγουσα; .....

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: Η μακρόχρονη παραλήγουσα .....

.....

ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΣΗΜΕΡΑ!!!

☞ Θυμάμαι να κοιτάξω στη ΓΑΕ, σ. 17, § 38

1. Να βάλετε το σωστό πνεύμα (ψιλή ή δασεία) στις λέξεις που ακολουθούν (Γ.Α.Ε., σ. 21, §§ 46 – 47):

αρμόζω	ιερός	ρήτωρ	αγορά
ήσυχος	οδός	αποφεύγω	άνθρωπος
ύπνος	αμαρτία	ακούω	ελπίζω
ηγούμαι	ευρίσκω	επιμέλεια	αρετή

2. Να τονίσετε τις παρακάτω λέξεις:

ἀρχοντας	κηπων	ναος
οἰκειος	προφητης	οἶνος
μηλου	δουλος	ἀκροπολις

3. Να τονίσετε και να δικαιολογήσετε τον τονισμό των παρακάτω λέξεων:

δοξα:.....
κηπος: .....
δουλων: .....
νηπιον: .....

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ὁ φίλος τὸν φίλον ἐν κινδύνοις γιγνώσκει.

Ενότητα 3

- A. Κείμενο Α: Πιστεύω τῷ φίλῳ
B. Λέξεων... ταξίδι: λείπω, γινώσκω
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια:
Τα μέρη του λόγου, τα παρεπόμενα των
πτωτικών, το άρθρο
Δ. Κείμενο Β': Μύθοι ζώων
E. Β' κλίση ουσιαστικών

A. ΚΕΙΜΕΝΟ Α'

Εισαγωγικό σημείωμα:

Η φιλία αποτελεί ένα σημαντικό και αναπόσπαστο μέρος της ζωής μας με κύρια χαρακτηριστικά την αμοιβαία αγάπη, την αφοσίωση, την κατανόηση και την ανιδιοτέλεια.

Πιστεύω τῷ φίλῳ. Πιστὸν φίλον ἐν κινδύνοις γινώσκεις. Ὁ φίλος τὸν φίλον ἐν πόνοις καὶ κινδύνοις οὐ λείπει. Τοῖς τῶν φίλων λόγοις ἀεὶ πιστεύομεν. Εἰ κινδυνεύετε, ὦ φίλοι, τοὺς τῶν ἀνθρώπων τρόπους γινώσκετε. Οἱ μὲν γὰρ ἄπιστοι φίλοι οὐ μετέχουσι τοῦ κινδύνου, οἱ δὲ πιστοὶ κινδυνεύουσι τοῖς φίλοις.

Γεωργίου Ν. Ζούκη, *Αναγνωστικὸν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης*

- ❖ Οι πιο κάτω νοηματικές ενότητες θα σας βοηθήσουν να επεξεργαστείτε καλύτερα το κείμενο.
- ❖ Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε. Επεξήγηση των συντομογραφιών θα βρείτε στο Παράρτημα Β', στο τέλος του τευχιδίου.

Πιστεύω τῷ φίλῳ.

Πιστὸν φίλον ἐν κινδύνοις γινώσκεις.

Ὁ φίλος τὸν φίλον ἐν πόνοις
καὶ

κινδύνοις οὐ λείπει.

Τοῖς τῶν φίλων λόγοις αἰεὶ πιστεύομεν.

Εἰ κινδυνεύετε,

ὦ φίλοι,

τοὺς τῶν ἀνθρώπων τρόπους γινώσκετε.

Οἱ μὲν γὰρ ἄπιστοι φίλοι οὐ μετέχουσι τοῦ κινδύνου,

οἱ δὲ πιστοὶ κινδυνεύουσι τοῖς φίλοις.

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

Εἰ(υποθ)-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

Λεξιλόγιο

πιστεύω

έχω εμπιστοσύνη

γινώσκεις < γινώσκω

γνωρίζεις

ἐν πόνοις < ὁ πόνος

στους κόπους

λείπει < λείπω

εγκαταλείπει

εἰ

αν

τρόπους < ὁ τρόπος

χαρακτήρες, ο χαρακτήρας

μετέχουσι < μετέχω

λαμβάνουν μέρος, συμμετέχουν

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

- ❖ Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την *κατὰ κῶλα* γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Πόσο σημαντικό στη ζωή σας είναι το θέμα που θίγει το κείμενο; Να ανταλλάξετε τις απόψεις σας στην ολομέλεια της τάξης.
2. Ποιες λέξεις ή φράσεις από το κείμενο αποδεικνύουν τη σωστή στάση απέναντι στον φίλο;

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

1. α. Να μελετήσετε το λήμμα «πόνος» του Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (http://www.greek-language.gr/Resources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html) και να καταγράψετε τέσσερις νεοελληνικές λέξεις που αποδίδουν αυτήν τη λέξη.

β. Χρησιμοποιούσαν στην αρχαιότητα τη λέξη «πόνος» με τη σημασία που της δίνουμε σήμερα; Να δικαιολογήστε την απάντησή σας με βάση το λήμμα του Λεξικού.

2. Να αντιστοιχίσετε τις αρχαιοελληνικές λέξεις του κειμένου της Στήλης Α με τις σημασίες τους στη Στήλη Β. Μία από τις λέξεις στη Στήλη Β περισσεύει.

Στήλη Α		Στήλη Β	
1.	έν	α.	δεν
2.	ού	β.	πάντα
3.	ἀει	γ.	σε
4.	γάρ	δ.	ένας
5.	δὲ	ε.	από την άλλη
		στ.	γιατί

1		2		3		4		5	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Β. ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ

Μην ξεχνάτε να χρησιμοποιείτε:

- το «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας», του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη, ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας
- το «Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής» των H. Liddell & R. Scott (μεταφρασμένο στα νέα ελληνικά), και αναθεωρημένο και ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

1. λείπει < ρ. λείπω (= αφήνω, εγκαταλείπω)

Το ρήμα αυτό παρουσιάζεται στην Αρχαία Ελληνική με τρεις διαφορετικές ρίζες, από τις οποίες παράγονται πολλές γνωστές μας λέξεις στα Νέα Ελληνικά: λειπ-, λοιπ-, λιπ-

Πιο κάτω δίνονται οι προθέσεις της Αρχαίας Ελληνικής. Με ποιες από αυτές μπορείτε να φτιάξετε σύνθετες λέξεις με δεύτερο συνθετικό το ρήμα λείπω; Να συμβουλευτείτε το «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας» του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη.

λείπω	
Προθέσεις	Σύνθετες λέξεις
έν, είς, έκ/έξ, σύν, πρός, πρό, ανά, κατά, διά, παρά, αντί, ἀμφί, επί, περί, από, ύπό, ὑπέρ	π.χ. έλλειμμα (έν+λείπω), υπόλοιπο, ...

2. Παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα

α) Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα από τα ρήματα που σας δίνονται.

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
βοηθῶ	βοήθεια	βοηθητικός
σώζω		
πιστεύω		
μετέχω		

β) Να συμπληρώσετε τα κενά των πιο κάτω προτάσεων με ουσιαστικά και επίθετα, που σχηματίσατε στην πιο πάνω άσκηση.

- (i) Τα ..... συνεργεία ανέσυραν τρεις ζωντανούς από τα ερείπια.
- (ii) Ο Ιησούς Χριστός είναι ο ..... των ψυχών.
- (iii) Ο φίλος χαίρεται, όταν κάτι καλό συμβαίνει στον φίλο του. Είναι ..... της χαράς του.
- (iv) Αυτή η μεγάλη εταιρεία έχει πολλούς ιδιοκτήτες, είναι .....
- (v) Λυπάμαι αλλά οι δικαιολογίες σου δεν είναι .....
- (vi) Πάντοτε είχε ..... ότι θα τα καταφέρει.

3. γινώσκεις < ρ. γινώσκω (= γνωρίζω, μαθαίνω, αντιλαμβάνομαι, κατανοώ)

α) Να σχηματίσετε απλές και σύνθετες λέξεις από το ρήμα γινώσκω.

Απλές	Σύνθετες
γνώση, γνώμη,	διάγνωση, άγνωστος, αναγνωστικό,
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

β) Να ανατρέξετε στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας, να βρείτε και να γράψετε φράσεις ή γνωμικά, στα οποία χρησιμοποιούνται παράγωγες λέξεις του ρ. γινώσκω. Να γράψετε στο τετράδιό σας τουλάχιστον δύο τέτοιες φράσεις ή γνωμικά, π.χ. η γνώση είναι δύναμη.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

ΓΝΩΡΙΖΩ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (Γ.Α.Ε., σ. 40, § 72)

1. Αφού ανατρέξετε στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής του Μιχ. Χ. Οικονόμου (σ. 40) και αφού μελετήσετε τα μέρη του λόγου, να βρείτε στο πιο κάτω κρυπτόλεξο τα κλιτά και άκλιτα μέρη του λόγου.

Ε	Π	Ι	Φ	Ω	Ν	Η	Μ	Α	Σ
Π	Π	Ξ	Σ	Β	Μ	Κ	Α	Ν	Υ
Ι	Ρ	Α	Α	Γ	Ο	Ο	Ψ	Τ	Ν
Θ	Δ	Ο	Ρ	Η	Μ	Α	Η	Ω	Δ
Ε	Ε	Α	Θ	Η	Ψ	Ξ	Φ	Ν	Ε
Τ	Σ	Φ	Ρ	Ε	Ε	Χ	Η	Υ	Σ
Ο	Υ	Θ	Ο	Ο	Σ	Ψ	Ο	Μ	Μ
Ρ	Μ	Ε	Τ	Ο	Χ	Η	Α	Ι	Ο
Σ	Ε	Π	Ι	Ρ	Ρ	Η	Μ	Α	Σ
Ο	Υ	Σ	Ι	Α	Σ	Τ	Ι	Κ	Ο

2. Να τοποθετήσετε τα μέρη του λόγου, που έχετε βρει στο κρυπτόλεξο, στην αντίστοιχη στήλη. Στη συνέχεια, να γράψετε ένα παράδειγμα για κάθε μέρος του λόγου που υπάρχει στο Κείμενο Α'. Δεν ξεχνώ τους κανόνες τονισμού. Σημείωση: Για δύο (2) μέρη του λόγου δεν υπάρχει παράδειγμα στο Κείμενο Α'.

Μέρη του λόγου			
Κλιτά		Άκλιτα	
Μέρος του λόγου	Παράδειγμα από το Κείμενο Α'	Μέρος του λόγου	Παράδειγμα από το Κείμενο Α'

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΡΕΠΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΠΤΩΤΙΚΩΝ

1. Αφού ανατρέξετε στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής του Μιχ. Χ. Οικονόμου (σελ. 41, § 74-77), να σημειώσετε ποια είναι τα παρεπόμενα των πτωτικών:

(α) ..... (β) .....

(γ) ..... (δ) .....

2. Να εντοπίσετε στο Κείμενο Α' ουσιαστικά ενικού και πληθυντικού αριθμού και να σημειώσετε στον πιο κάτω πίνακα τρία (3) παραδείγματα για κάθε αριθμό.

Αριθμός	Παραδείγματα
Ενικός	
Πληθυντικός	

Σε ποιο γένος ανήκουν τα ουσιαστικά που σημειώσατε;

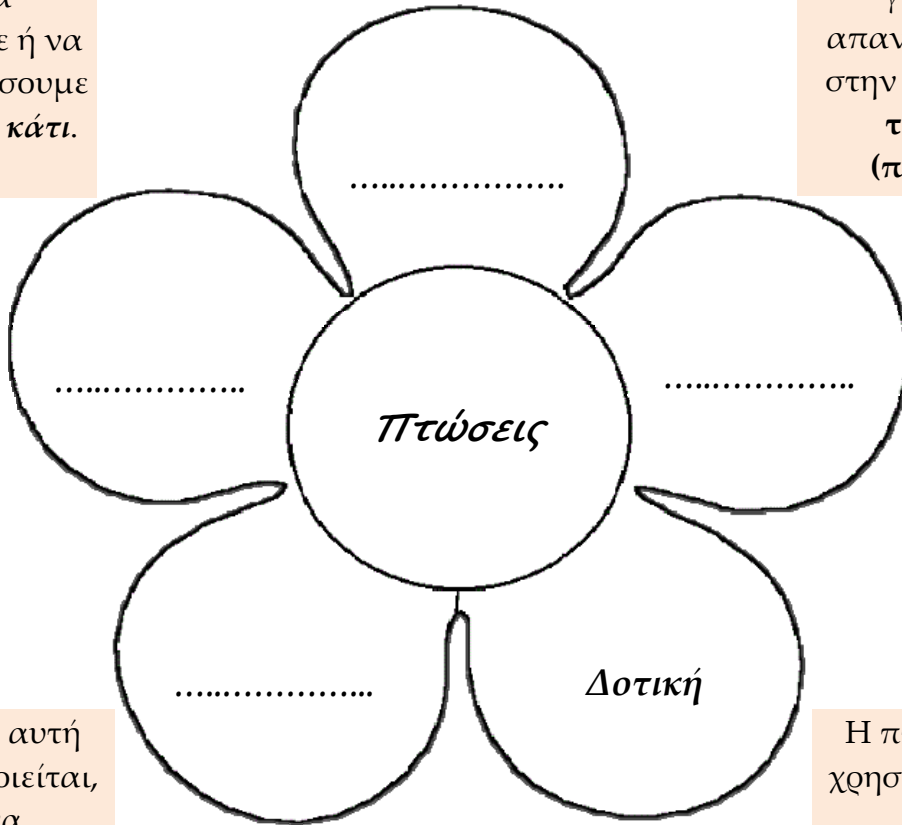
→ .....

3. Με βάση τις γνώσεις σας στα Νέα Ελληνικά, όσον αφορά στις πτώσεις, να συμπληρώσετε το πιο κάτω σχήμα.

Η πτώση αυτή χρησιμοποιείται, για να καλέσουμε ή να προσφωνήσουμε κάποιον ή κάτι.

Με την πτώση αυτή απαντούμε σε ερωτήσεις, όπως **ποιος; ποια; ποιο;**

Η πτώση αυτή χρησιμοποιείται, για να απαντήσουμε στην ερώτηση **τίνος; (ποιου);**

Η πτώση αυτή χρησιμοποιείται, για να απαντήσουμε στην ερώτηση **ποιον;**

Η πτώση αυτή χρησιμοποιείται, για να απαντήσουμε στην ερώτηση **σε ποιον;**

Το άρθρο είναι η μονοσύλλαβη κλιτή λέξη (έχει γένος, πτώση και αριθμό), που χρησιμοποιείται μπροστά από τα επίθετα και τα ουσιαστικά στην Αρχαία και στη Νέα Ελληνική.

- Σχεδόν όλοι οι τύποι του άρθρου της Αρχαίας Ελληνικής είναι *ίδιοι* με αυτούς που χρησιμοποιούμε σήμερα.
- Όλα τα άρθρα που ξεκινούν από φωνήεν ή δίφθογγο παίρνουν *δασειά*.
- Οι πτώσεις της Αρχαίας και της Νέας Ελληνικής είναι οι *ίδιες*, εκτός από τη Δοτική, που χάθηκε στα Νέα Ελληνικά, η σημασία της όμως εκφράζεται με άλλους τρόπους.

Να συμπληρώσετε τα κενά με τα άρθρα της Αρχαίας Ελληνικής, που είναι τα *ίδια* με αυτά της Νέας Ελληνικής, βάζοντας το σωστό πνεύμα και τον τόνο:

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
	Εμείς λέμε			Οί αρχαίοι έλεγαν		
Πτώσεις	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	ο	η	το			
Γενική	του	της	του			
Δοτική	--	--	--	τῶ	τῆ	τῷ
Αιτιατική	τον	τη(ν)	το			

	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ					
	Εμείς λέμε			Οί αρχαίοι έλεγαν		
Πτώσεις	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	οι	οι	τα		αί	
Γενική	των	των	των			
Δοτική	--	--	--	τοῖς	ταῖς	τοῖς
Αιτιατική	τους	τις	τα		τάς	

Δ. Κείμενο Β': Μύθοι ζώων

Εισαγωγικό σημείωμα:

Οι μύθοι ζώων και φυτών είναι φανταστικές διηγήσεις με μικρή έκταση. Από αυτές συνάγεται ένα ηθικό συμπέρασμα, το επιμύθιο. Συνήθως, οι μύθοι είναι αλληγορικοί, δηλαδή αναφέρονται σε ζώα και φυτά, τα οποία προσωποποιούνται με ανθρώπινη φωνή.

Ἀμνὸς ἐν ἀμπέλῳ ἦν. Λύκος ἐκ τῶν βάτων βλέπει τὸν ἀμνὸν καὶ ἀρπάζει αὐτόν. Ἡ τοῦ ἀμνοῦ ἀρπαγὴ λύπην τοῖς ἀμπελουργοῖς παρέχει. Οἱ ἀμπελουργοὶ μάτην διώκουσι τὸν λύκον· οὗτος γὰρ ὁμοίως ἐλάφῳ τρέχει. Ἄλλ' ὁ θεὸς τὴν τοῦ λύκου κακίαν κολάζει. Ἐν γὰρ τῇ ὁδῷ ἄρκτω ὁ λύκος συντυγχάνει. Ἡ ἄρκτος τὸν ἀμνὸν βλέπει καὶ ἀπὸ τοῦ λύκου ἀρπάζει αὐτόν. Ὁ λύκος ψέγει τὴν ἄρκτον καὶ λέγει: «ὦ ἄρκτη, πῶς ἀρπάζεις τὸν ἀλλότριον ἀμνόν;» Καὶ ἡ ἄρκτος λέγει: «Οὐχ ἀρπάζω, ἀλλὰ τὸν κλέπτην κολάζω».

Αἴσωπος

Νοηματικές ενότητες

Ἀμνὸς ἐν ἀμπέλῳ	ἦν.	α-πρότ
Λύκος ἐκ τῶν βάτων	<u>βλέπει</u> τὸν ἀμνὸν	
	καὶ	
	<u>ἀρπάζει</u> αὐτόν.	α-πρότ
Ἡ τοῦ ἀμνοῦ ἀρπαγὴ λύπην		
τοῖς ἀμπελουργοῖς	<u>παρέχει.</u>	α-πρότ
Οἱ ἀμπελουργοὶ μάτην	<u>διώκουσι</u> τὸν λύκον·	α-πρότ
οὗτος γὰρ ὁμοίως ἐλάφῳ	<u>τρέχει.</u>	α-πρότ
Ἄλλ' ὁ θεὸς τὴν τοῦ λύκου κακίαν	<u>κολάζει.</u>	α-πρότ
Ἐν γὰρ τῇ ὁδῷ ἄρκτω ὁ λύκος	<u>συντυγχάνει.</u>	α-πρότ
Ἡ ἄρκτος τὸν ἀμνὸν	<u>βλέπει</u>	
	καὶ	
ἀπὸ τοῦ λύκου	<u>ἀρπάζει</u> αὐτόν.	α-πρότ
Ὁ λύκος	<u>ψέγει</u> τὴν ἄρκτον	
	καὶ	
	<u>λέγει:</u>	α-πρότ
«ὦ ἄρκτη,	πῶς <u>ἀρπάζεις</u> τὸν ἀλλότριον ἀμνόν;»	[ευθεία ερ.]
Καὶ ἡ ἄρκτος	<u>λέγει:</u>	
« <u>Οὐχ</u>	<u>ἀρπάζω,</u>	
	ἀλλὰ	
τὸν κλέπτην	<u>κολάζω.</u>	α-πρότ

Λεξιλόγιο

ἐκ τῶν βάτων < ἡ βάτος

μάτην

διώκουσι < διώκω

τὸν ἀλλότριον < ὁ ἀλλότριος

κολάζει < κολάζω

συντυγχάνει < συντυγχάνω

ψέγει < ψέγω

ἀπὸ τοὺς θάμνους

μάταια

καταδιώκουν

τὸν ξένον

τιμωρεῖ

συναντᾶ τυχαία

κατηγορεῖ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την κατὰ κῶλα γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποιοι είναι οι πρωταγωνιστές του μύθου;
2. Πώς τιμωρήθηκε ο λύκος για την πράξη του να κλέψει το πρόβατο;
3. Ποιο είναι το συμπέρασμα που εξάγεται από τον μύθο; Να το καταγράψετε στο τετράδιό σας με συντομία.

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

1. Να απαντήσετε τις πιο κάτω ερωτήσεις, επιλέγοντας λέξεις ή φράσεις του κειμένου.

(α) Τί παρέχει ἡ ἀρπαγὴ τοῦ ἀμνοῦ;

.....

(β) Τίνι συντυγχάνει ὁ λύκος ἐν τῇ ὁδῷ;

.....

(γ) Τί κολάζει ὁ θεός;

.....

2. Να αντιστοιχίσετε τα πιο κάτω ουσιαστικά του κειμένου (Στήλη Α) με την πληροφορία που τα συμπληρώνει (Στήλη Β). Μια πληροφορία στη Στήλη Β περισσεύει.

Στήλη Α		Στήλη Β	
1.	ὁ ἀμνός	α.	τὸν ἀμνὸν ἀπὸ τοῦ λύκου ἀρπάζει
2.	ὁ λύκος	β.	ἐν ἀμπέλῳ ἦν
3.	οἱ ἀμπελουργοὶ	γ.	τὴν τοῦ λύκου κακίαν κολάζει
4.	ὁ θεός	δ.	τὸν ἀμνὸν ἀρπάζει
5.	ἡ ἄρκτος	ε.	διώκουσι τὸν λύκον
		στ.	λύπην τοῖς ἀμπελουργοῖς παρέχει

1		2		3		4		5	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Ε. ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ Β' ΚΛΙΣΗΣ (ΓΑΕ, σ. 52-55, §§ 94-98)

<ul style="list-style-type: none"> • Η Β' κλίση ουσιαστικών της Αρχαίας Ελληνικής περιλαμβάνει: <u>αρσενικά</u> και <u>θηλυκά</u> ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ος στην ονομαστική ενικού και <u>ουδέτερα</u> ουσιαστικά που τελειώνουν σε -ον στην ονομαστική ενικού.
<ul style="list-style-type: none"> • Τα αρσενικά και τα θηλυκά κλίνονται <u>με τον ίδιο τρόπο</u> (έχουν τις ίδιες καταλήξεις) και διαφέρουν μόνο στο άρθρο τους.
<ul style="list-style-type: none"> • Τα ουδέτερα έχουν <u>τρεις πτώσεις ίδιες</u> στον ενικό και τρεις στον πληθυντικό: ονομαστική, αιτιατική, κλητική
<ul style="list-style-type: none"> • Η δοτική πτώση χάθηκε μορφολογικά στη Νέα Ελληνική, όμως εννοιολογικά εκφράζεται με εμπρόθετη αιτιατική, όπως   <ul style="list-style-type: none"> ➤ πορεύομαι σὺν τῷ φίλῳ = περπατώ μαζί με τον φίλο, ➤ ἐν τῷ γυμνασίῳ εἰμι = βρίσκομαι στο γυμνάσιο, ➤ εὐχομαι τοῖς θεοῖς = εὐχομαι στους θεούς, ➤ πείθεται τοῖς νόμοις = πείθεται (υπακούει) στους νόμους.

Να παρατηρήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση του ουσιαστικού ὁ φίλος στη Νέα και στην Αρχαία Ελληνική. Ακολουθώντας, να κλίνετε το ουσιαστικό ὁ ἄμνός στην Αρχαία Ελληνική.

ΑΡΣΕΝΙΚΟ	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
Εμείς λέμε	Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν
Ονομαστική ο φίλος	ὁ φίλ-ος ὁ ἄμνός
Γενική του φίλου	τοῦ φίλ-ου
Δοτική (με τον/στον φίλο)	τῷ φίλ-ῳ
Αιτιατική τον φίλο	τὸν φίλ-ον
Κλητική φίλε	ῶ φίλ-ε
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
Εμείς λέμε	Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν
Ονομαστική οι φίλοι	οἱ φίλ-οι οἱ ἄμνοι
Γενική των φίλων	τῶν φίλ-ων
Δοτική (με τους/στους φίλους)	τοῖς φίλ-οις
Αιτιατική τους φίλους	τούς φίλ-ους
Κλητική φίλοι	ῶ φίλ-οι

Να παρατηρήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση του ουσιαστικού ἡ ὁδός στη Νέα και στην Αρχαία Ελληνική. Ακολουθώντας, να κλίνετε το ουσιαστικό ἡ ἄρκτος στην Αρχαία Ελληνική.

ΘΗΛΥΚΟ	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
<i>Εμείς λέμε</i>	<i>Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον</i>
Ονομαστική ἡ οδός	ἡ ὁδ-ός ἡ ἄρκτος
Γενική της οδοῦ	τῆς ὁδ-οῦ
Δοτική (στην οδό)	τῇ ὁδ-ῶ
Αιτιατική την οδό	τὴν ὁδ-ὸν
Κλητική (οδέ)	ᾧ ὁδ-έ
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
<i>Εμείς λέμε</i>	<i>Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον</i>
Ονομαστική οἱ οδοί	αἱ ὁδ-οὶ αἱ ἄρκτοι
Γενική των οδῶν	τῶν ὁδ-ῶν
Δοτική (στις οδοὺς)	ταῖς ὁδ-οῖς
Αιτιατική τις οδοὺς	τὰς ὁδ-οὺς
Κλητική οδοί	ᾧ ὁδ-οὶ

Να παρατηρήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση του ουσιαστικού τὸ δῶρο στη Νέα και στην Αρχαία Ελληνική. Ακολουθώντας, να κλίνετε το ουσιαστικό τὸ φυτὸν στην Αρχαία Ελληνική.

ΟΥΔΕΤΕΡΟ	
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
<i>Εμείς λέμε</i>	<i>Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον</i>
Ονομαστική τὸ δῶρο	τὸ δῶρ-ον τὸ φυτὸν
Γενική του δώρου	τοῦ δῶρ-ου
Δοτική (με το/στο δῶρο)	τῷ δῶρ-ω
Αιτιατική τὸ δῶρο	τὸ δῶρ-ον
Κλητική δῶρο	ᾧ δῶρ-ον
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
<i>Εμείς λέμε</i>	<i>Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον</i>
Ονομαστική τὰ δῶρα	τὰ δῶρ-α τὰ φυτὰ
Γενική των δῶρων	τῶν δῶρ-ων
Δοτική (με τα/στα δῶρα)	τοῖς δῶρ-οις
Αιτιατική τὰ δῶρα	τὰ δῶρ-α
Κλητική δῶρα	ᾧ δῶρ-α

Να μελετήσετε την κλίση των ακόλουθων ουσιαστικών του κειμένου και να παρατηρήσετε: (α) σε ποια συλλαβή τονίζεται το καθένα και (β) τι αλλαγές συμβαίνουν όσον αφορά στη θέση του τόνου.

		Ενικός Αριθμός		
Πτώσεις	Ονομαστική	ὁ θεός	ὁ λύκος	ἡ ἄμπελος
	Γενική	τοῦ θεοῦ	τοῦ λύκου	τῆς ἀμπέλου
	Δοτική	τῷ θεῷ	τῷ λύκῳ	τῇ ἀμπέλῳ
	Αιτιατική	τὸν θεόν	τὸν λύκον	τὴν ἄμπελον
	Κλητική	ὦ θεέ	ὦ λύκε	ὦ ἄμπελε
		Πληθυντικός Αριθμός		
Πτώσεις	Ονομαστική	οἱ θεοὶ	οἱ λύκοι	αἱ ἄμπελοι
	Γενική	τῶν θεῶν	τῶν λύκων	τῶν ἀμπέλων
	Δοτική	τοῖς θεοῖς	τοῖς λύκοις	ταῖς ἀμπέλοις
	Αιτιατική	τούς θεούς	τούς λύκους	τάς ἀμπέλους
	Κλητική	ὦ θεοὶ	ὦ λύκοι	ὦ ἄμπελοι

Τα ουσιαστικά που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στη ..... διατηρούν τον τόνο στη .....

Τα ουσιαστικά που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στην ..... διατηρούν τον τόνο στην .....

Τα ουσιαστικά που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στην ..... κατεβάζουν τον τόνο στην ..... στις ακόλουθες πτώσεις:

- .....
- .....
- .....
- .....
- .....

ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΣΗΜΕΡΑ!!!

«Οί ἀμπελουργοὶ μάτην διώκουσι τὸν λύκον·
οὗτος γὰρ ὁμοίως ἐλάφῳ τρέχει».

1. Να αναγνωρίσετε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει η κάθε λέξη της πιο πάνω πρότασης από το κείμενο Β'.

π.χ. Οί = ἄρθρο

.....

.....

.....

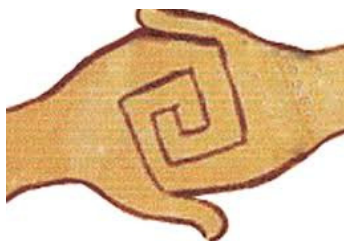
.....

.....

2. Να συγκεντρώσετε όλα τα ουσιαστικά της Β' κλίσης από τα κείμενα Α' και Β' της ενότητας και να αναγνωρίσετε το γένος, την πτώση και τον αριθμό τους.

ΑΣΚΗΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Να αναπτύξετε σε μία σελίδα τα πλεονεκτήματα ενός καλού φίλου, παίρνοντας ιδέες από το κείμενο Α' της ενότητας αυτής.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Εγώ είμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή

Ενότητα 4

- A. Κείμενο Α': *Ἡ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ*
- B. Λέξεων... ταξίδι: *φέρω, δύναμαι*
- Γ. Γραμματικής... παιχνίδια: *ρ. εἶμι*
- Δ. Κείμενο Β': *Κυριακὴ προσευχὴ*
- Ε. Προσωπικές αντωνυμίες
- ΣΤ. Συντακτικού... τεχνάσματα: *Κύριοι ὅροι
της πρότασης*

A. ΚΕΙΜΕΝΟ Α': *Ἡ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ*

Εισαγωγικό σημείωμα:

Οι παραβολές είναι απλές ιστορίες με θέματα παρμένα από την καθημερινή ζωή και τη φύση, που βοηθούν να περάσουν στα λαϊκά στρώματα βαθιές δογματικές αλήθειες. Ο Χριστός μιλούσε με παραβολές, διότι αυτές ήταν ένας παραστατικός τρόπος διδασκαλίας, που προκαλούσε το ενδιαφέρον των ακροατών.

Ἐγὼ εἶμι ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινὴ, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργὸς ἐστὶ. Πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, κόπτει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, θεραπεύει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη ὑμεῖς καθαροὶ ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν ἐλάλησα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ἰωάννην, κεφ. ΙΕ', 1-5 (διασκευή)

- ❖ Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε. Επεξήγηση των συντομογραφιών θα βρείτε στο Παράρτημα Β΄, στο τέλος του τευχιδίου.

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ	α-πρότ
ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός <u>ἐστι</u> .	α-πρότ
Πᾶν κλήμα	
ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, <u>κόπτει</u> αὐτό,	μτχ φρ(επιθ) α-πρότ
καὶ	
πᾶν	
τὸ καρπὸν φέρον, <u>θεραπεύει</u> αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ.	μτχ φρ(επιθ) α-πρότ ἴνα(τελ)-πρότ
Ἦδη ὑμεῖς καθαροὶ <u>ἐστε</u> διὰ τὸν λόγον	α-πρότ
ὃν ἐλάλησα ὑμῖν.	ὄν(αναφ)-πρότ
<u>Μείνατε</u> ἐν ἐμοί,	α-πρότ
καὶ γὰρ ἐν ὑμῖν.	α-πρότ
Καθὼς τὸ κλήμα <u>οὐ δύναται</u> καρπὸν φέρειν ἀφ’ ἑαυτοῦ,	α-πρότ
ἐὰν μὴ μείνη ἐν τῇ ἀμπέλῳ,	ἐὰν(υποθ)-πρότ
οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς,	α-πρότ
ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε.	ἐὰν(υποθ)-πρότ

Λεξιλόγιο:

κλήμα	κλάδος αμπέλου/αμπελιού
ἐν ἐμοί	ενωμένος μαζί μου, πάνω μου
μὴ φέρον <φέρω	που δεν παράγει
θεραπεύει <θεραπεύω	καλλιεργεί, φροντίζει
πλείονα <πλείων	περισσότερο
ἦδη	τώρα
διὰ τὸν λόγον ὃν ἐλάλησα ὑμῖν	εξαιτίας του λόγου που σας έχω διδάξει
οὐ δύναται <δύναμαι	δεν μπορεί
ἀφ’ ἑαυτοῦ	από μόνο του

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

- ❖ Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την **κατά κῶλα** γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποιος μιλά στο Κείμενο Α' και σε ποιους απευθύνεται;
2. Ποια είναι η προτροπή του πομπού του κειμένου προς τους δέκτες; Να υπογραμμίσετε τη σχετική φράση στο κείμενο και να την εξηγήσετε στα Νέα Ελληνικά.

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

1. Να σημειώσετε δίπλα από κάθε πρόταση, αν είναι σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ), σύμφωνα με το κείμενο.

	Σ ή Λ;
(α) Ὁ Θεὸς ἡ ἀμπελὸς ἐστὶ.	
(β) Ὁ Θεὸς θεραπεύει πᾶν κλῆμα μὴ φέρον καρπὸν.	
(γ) Τὸ κλῆμα, ἐὰν μείνη ἐν τῇ ἀμπέλῳ, δύναται καρπὸν φέρειν.	

2. Να αντιστοιχίσετε τις αρχαιοελληνικές λέξεις του κειμένου της Στήλης Α με τις σημασίες τους στη Στήλη Β. Μία από τις λέξεις στη Στήλη Β περισσεύει.

Στήλη Α		Στήλη Β	
1.	πᾶν	α.	για να
2.	ἵνα	β.	τώρα
3.	ἤδη	γ.	αυτός
4.	διὰ	δ.	έτσι
5.	οὕτως	ε.	εξαιτίας
		στ.	κάθε

1		2		3		4		5	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

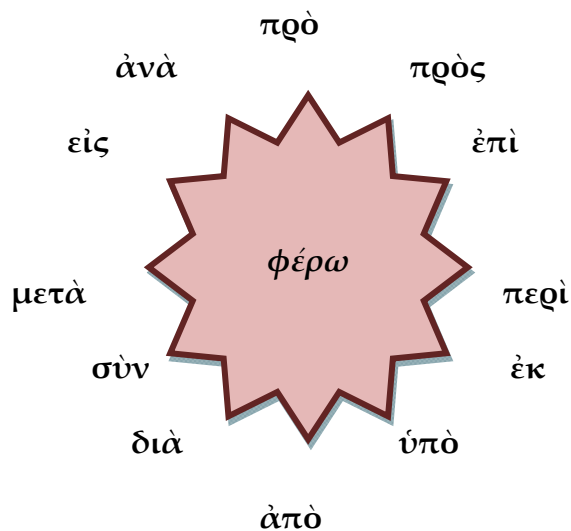
Β. ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ

Μην ξεχνάτε να χρησιμοποιείτε το «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας» του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη, ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

1. *φέρων, φέρη, φέρειν* <ρ. *φέρω* (=φέρω, βαστώ, σηκώνω, υπομένω, προκαλώ, οδηγώ)

(α) Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις:

- με β' συνθετικό το ρ. *φέρω*.

π.χ. προφορά, αναφορικός .....

.....

.....

.....

.....

(β) Να γράψετε μια σύντομη παράγραφο, χρησιμοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερες από τις εξής λέξεις: *φορολογώ, φορολογία, φοροεισπράκτορας, φοροδιαφυγή, φοροφυγάς, φορολογικός, αναφέρω, αναφορά, διαφορά, συμφέρω/-ει*.

2. δύναται < δύναμαι (= μπορώ, έχω τη δυνατότητα)

(α) Να σχηματίσετε λέξεις, απλές και σύνθετες, από το ρ. δύναμαι.

Απλές	Σύνθετες
δυνατός, ...	παντοδύναμος, ...
.....	.....
.....	.....
.....	.....

(β) Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της Β' Στήλης με τη σημασία τους στην Α' Στήλη. Ένα από τα στοιχεία της Β' Στήλης περισσεύει.

Α' ΣΤΗΛΗ		Β' ΣΤΗΛΗ	
1	πιθανότητα	α	ενδυναμώνω
2	ισχυρός	β	δυναμικός
3	αυξάνω τη δύναμη, ενισχύω	γ	αποδυναμώνω
4	αυτός που δεν έχει δύναμη	δ	δυνατότητα
5	έντονη δραστηριότητα, αυτοπεποίθηση	ε	δυνατός
6	εξασθενίζω	στ	αδύναμος
7	ενεργητικός, μαχητικός	ζ	δυναμισμός
		η	αδυναμία

1		2		3		4		5		6		7	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

(γ) Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του πιο κάτω κειμένου με αυτές που σας δίνονται, αφού τις βάλετε στον κατάλληλο τύπο. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν πάνω από μία φορά.

δυνατός, δύναμη, δυναμισμός, δυναμώνω, δύναμαι, αδυναμία, δυνατότητα

Ο αθλητής θέλει να συνεχίσει τον αγώνα αλλά δεν μπορεί. Οι αντοχές του τον έχουν εγκαταλείψει. Χρειάζεται μεγάλη αντοχή, για να τρέξει κάποιος στον μαραθώνιο. Μετά από κάποιο χρονικό διάστημα, όλοι αισθάνονται μιαν εξασθένηση. Τους εγκαταλείπει η αποφασιστικότητα και οι ικανότητές τους να νικήσουν μειώνονται πολύ. Μόνο ο πραγματικά ισχυρός μπορεί να αντέξει μέχρι το τέλος. Πάντως, η θετική σκέψη μπορεί να βελτιώσει τις σωματικές αντοχές.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΟ ΡΗΜΑ *εἶμι* (= εἶμαι) (Γ.Α.Ε., σ. 161-162, §§ 274-275)

Οι λέξεις *εἶμι* και *ἐστέ*, που συναντήσαμε στο Κείμενο Α' είναι τύποι του ρήματος *εἶμι*.

Εμείς λέμε	Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον
Εγώ <u>εἶμαι</u> ἄριστος μαθητής.	Ἐγώ <u>εἶμι</u> ἄριστος μαθητής.
Εσύ <u>εἶσαι</u> πλούσιος.	Σὺ πλούσιος <u>εἶ</u> .
Αυτός <u>εἶναι</u> δάσκαλος.	Οὗτος διδάσκαλος <u>ἐστί</u> .
Εμείς <u>εἶμαστε</u> ἀδέλφια.	Ἡμεῖς ἀδελφοί <u>ἐσμεν</u> .
Εσείς <u>εἶστε</u> πιστοί.	Ἦμεῖς πιστοί <u>ἐστε</u> .
Αυτοί <u>εἶναι</u> σοφοί.	Οὗτοι σοφοί <u>εἶσι</u> .

1. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον σωστό τύπο του ρήματος *εἶμι*, ανάλογα με το υποκείμενο της πρότασης.

- (α) Ἡμεῖς ἄλκιμοι νεανῖαι ..... (Εμείς εἶμαστε δυνατοί νέοι.)
(β) Κῦρος βασιλεύς ..... (Ο Κῦρος εἶναι βασιλιάς.)
(γ) Οἱ ἄνδρες ..... πιστοὶ φίλοι. (Οι ἄνδρες εἶναι πιστοὶ φίλοι.)
(δ) Σὺ ἐν τῷ διδασκαλείῳ ..... (Εσύ εἶσαι στο σχολεῖο.)
(ε) Ἐγώ.....τὸ φῶς. (Ἐγώ εἶμαι τὸ φῶς.)

2. Το πιο κάτω κείμενο περιέχει τρεις λανθασμένους τύπους του ρήματος *εἶμι*. Να βρείτε τα λάθη και να τα διορθώσετε, ξαναγράφοντας τις προτάσεις.

Ἡμεῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐσμέν. Ἐγὼ εἶ ὁ πατήρ καὶ ὑμεῖς τὰ τέκνα ἐσμέν. Ὁ γεωργὸς ἐν τῷ ἀγρῷ εἶμι. Πάντες οὗτοι φίλοι εἶσι.

.....
.....
.....

Δ. Κείμενο Β': Κυριακή Προσευχή

Εισαγωγικό σημείωμα:

Η λατρευτική προσευχή είναι ένα είδος εκκλησιαστικού κειμένου. Οι προσευχές, καθώς και τα κείμενα του Ευαγγελίου, είναι γραμμένα σε μιαν απλούστερη γλώσσα σε σχέση με την Αρχαία Ελληνική.

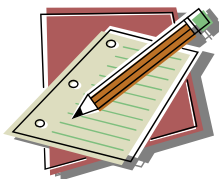
Με βάση τις γνώσεις σας, να συμπληρώσετε τα κενά της Προσευχής.

Πάτερ ..... ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά .....
ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου· γενηθήτω τὸ θέλημά Σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς· τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ..... σήμερον· καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ
ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ..... ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ
μὴ εἰσενέγκης ..... εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
πονηροῦ.

Εὐαγγέλιον κατὰ Ματθαῖον, στίχ. 9-13

Λεξιλόγιο

ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς < ὁ οὐρανός	που εἶσαι στους ουρανούς
ἁγιασθήτω < ἁγιαζομαι	ας διακηρυχθῆ ἀγιο το ὄνομά Σου
ἐλθέτω < ἔρχομαι	ας ἐρθει
γενηθήτω < γίγνομαι	ας γίνει
τὸν ἐπιούσιον < ὁ ἐπιούσιος	ο ἄρτος της επόμενης μέρας, ο αναγκαίος
ἄφες < ἀφίημι	συγχώρησε
ὀφειλήματα < τὸ ὀφείλημα	αμαρτίες
ἀφίεμεν < ἀφίημι	συγχωρούμε
τοῖς ὀφειλέταις < ὁ ὀφειλέτης	αυτούς που εἶναι χρεώστες μας για τα αμαρτήματά τους
μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν < εἰσφέρω	μην επιτρέψεις να μπούμε σε πειρασμό
ῥῦσαι < ῥύομαι	σώζω, γλυτώνω
ἀπὸ τοῦ πονηροῦ < πονηρός	πονηρός, διάβολος

Νοηματικές ενότητες

Πάτερ ἡμῶν

ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς·

ἀγιασθήτω τὸ ὄνομά σου·

ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου·

γενηθήτω τὸ θέλημά σου,

ὡς ἐν οὐρανῷ

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·

τὸν ἄρτον ἡμῶν

τὸν ἐπιούσιον

δός ἡμῖν σήμερον·

καὶ

ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,

ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·

καὶ

μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,

ἀλλὰ

ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

ὡς(αναφ)-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

ὡς(αναφ)-πρότ

α-πρότ

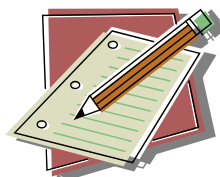
α-πρότ

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την **κατὰ κῶλα** γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης

1. Ποια η διαφορά ανάμεσα στο κείμενο Α' και στο κείμενο Β' σε σχέση με τον πομπό και τον δέκτη;

Ε. Μαθαίνω τις προσωπικές αντωνυμίες (ΓΑΕ, σ. 136, § 222)

Αντωνυμίες λέγονται στη Νέα και στην Αρχαία γλώσσα οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στη θέση ονόματος (ουσιαστικού ή επιθέτου).

Οι **προσωπικές αντωνυμίες** φανερώνουν τα πρόσωπα:

το α' πρόσωπο (εγώ, εμείς),

το β' πρόσωπο (εσύ, εσείς),

το γ' πρόσωπο (αυτός, αυτοί).

1. Να συμπληρώσετε στον πίνακα που ακολουθεί τις προσωπικές αντωνυμίες στην Αρχαία Ελληνική. Θα σας βοηθήσουν οι προηγούμενες ασκήσεις για το ρήμα είμι.

Εμείς λέμε	Οί αρχαίοι έλεγαν
<u>Εσύ</u> είσαι ο Θεός μας.	<u>Σὺ</u> γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν.
<u>Εμείς</u> συγχωρούμε αυτούς που μας χρωστούν.	..... ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
<u>Εσείς</u> είστε καθαροί.	..... καθαροί ἐστε.
<u>Εγώ</u> είμαι το αμπέλι.	..... είμι ἢ ἄμπελος.
<u>Αυτός</u> είναι ο γεωργός.	..... ὁ γεωργός ἐστι.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τον αντίθετο αριθμό της προσωπικής αντωνυμίας.

(α) Ἐγὼ λέγω.

..... λέγομεν.

(β) Οὗτοι πορεύονται.

..... πορεύεται.

(γ) Ὑμεῖς διδάσκετε.

..... διδάσκεις.

(δ) Ἡμεῖς μελετῶμεν.

..... μελετῶ.

(ε) Σὺ τὸ κλῆμα θεραπεύεις.

..... τὸ κλῆμα θεραπεύετε.

2. Οι προσωπικές αντωνυμίες κλίνονται. Με βάση τους τύπους της αντωνυμίας που γράψατε πιο πάνω, και αξιοποιώντας το βιβλίο της Γραμματικής σας (Γ.Α.Ε., σ. 136, § 222), να συμπληρώσετε τις δύο πρώτες Στήλες στον πιο κάτω πίνακα. Δεν ξεχνώ τους κανόνες τονισμού.

Ενικός αριθμός			
Πτώσεις	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο ¹
Ονομαστική			—
Γενική			(οὔ)
Δοτική			οῖ, οῖ
Αιτιατική			(ἐ)
Πληθυντικός αριθμός			
Πτώσεις	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο
Ονομαστική			(σφεῖς)
Γενική			(σφῶν)
Δοτική			σφίσι(ν)
Αιτιατική			(σφᾶς)

ΣΤ. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ... ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ

✚ Μαθαίνω για τους κύριους όρους της πρότασης (Σ.Α.Ε.Γ., σ. 18 § 9-10, σ. 19 § 11) και το αντικείμενο σε αιτιατική (Σ.Α.Ε.Γ., σ. 52 § 68, σ. 57 § 74)

1. Να διαβάσετε προσεκτικά το πιο κάτω παράδειγμα στα Νέα Ελληνικά.

«Τον ποδοσφαιριστή τραυματίστηκε», φώναξε κάποιος στο γήπεδο.

(α) Ποια λέξη θα αλλάζατε στο πιο πάνω παράδειγμα, για να είναι η πρόταση γραμματικά ορθή;

(β) Σε ποια πτώση νομίζετε ότι πρέπει να την γράψετε;

(γ) Η καινούρια λέξη που γράψατε είναι συντακτικά το ..... στην πρόταση.

¹Σημ.: Η προσωπική αντωνυμία δανείζεται την ονομαστική ενικού και πληθυντικού για το γ' πρόσωπο από τη δεικτική αντωνυμία, οὗτος, αὕτη, τοῦτο.

Επομένως, το .....

- φανερώνει *τίς, τί, τίνες* (=ποιος, ποιο, ποιοι) ενεργεί/ούν ή παθαίνει/ουν κάτι ή βρίσκεται/ονται σε μια κατάσταση.
- το συναντούμε πάντοτε στην ..... πτώση.

2. Με τη βοήθεια του Κειμένου Α', να συμπληρώσετε τα υποκείμενα στα πιο κάτω παραδείγματα.

(α) *Τίς ἐστὶν ὁ γεωργός;* .....

(β) *Τίς ἐστὶν ἡ ἄμπελος ἢ ἄληθινή;* .....

3. Να υπογραμμίσετε το υποκείμενο στις πιο κάτω προτάσεις.

(α) *Οὗτος γενναῖός ἐστι.*

(β) *Ὁ Νεῖλος ποταμός ἐστι.*

(γ) *Ὁ πόλεμος αἴτιος πολλῶν κακῶν γίγνεται.*

(δ) *Ἡμεῖς γράφομεν ἐπιστολήν.*

(ε) *Ὑμεῖς διδάσκετε τὴν ἀρετὴν.*

4. (α) Να διαβάσετε την πιο κάτω πρόταση στα Νέα Ελληνικά και να υπογραμμίσετε τη λέξη που θεωρείτε λανθασμένη γραμματικά:

Ο δάσκαλος είναι αυστηρόν.

(β) Πώς θα διορθώνατε το λάθος; → .....

(γ) Με βάση τις γνώσεις σας στα Νέα Ελληνικά, η λέξη που προσδίδει μια **ιδιότητα** ή ένα **χαρακτηριστικό** στο υποκείμενο και συμφωνεί με αυτό ως προς την **πτώση**, τον **αριθμό** και το **γένος** λέγεται .....

Άρα το ..... :

☞ Προσδίδει μια **ιδιότητα/ένα χαρακτηριστικό** στο υποκείμενο.

☞ Είναι συνήθως **επίθετο**.

☞ Συμφωνεί με το ..... στην **πτώση**, το **γένος** και τον **αριθμό**.

☞ Τα ρήματα που βοηθούν να **συνδεθεί** το **κατηγορούμενο** με το υποκείμενο, είναι:

- το *εἶμι* και συνώνυμά του (π.χ. *γίγνομαι, ὑπάρχω*)
- τα ρήματα που δηλώνουν εκλογή ή διορισμό (π.χ. *αἱροῦμαι*)
- τα ρήματα που δηλώνουν γνώμη (π.χ. *νομίζομαι, ἠγοῦμαι, φαίνομαι, κρίνομαι*)
- τα ρήματα που δηλώνουν κλήση (π.χ. *καλοῦμαι, ὀνομάζομαι*).

Τα ρήματα αυτά ονομάζονται Συνδετικά Ρήματα.

5. Τὸ κλῆμα φέρει καρπὸν.

(α) Ποιο είναι το υποκείμενο στην πιο πάνω πρόταση; → .....

(β) Με βάση τις γνώσεις σας στα Νέα Ελληνικά: Τι είναι συντακτικά η λέξη «καρπὸν»; → .....

(γ) Σε ποια πτώση βρίσκεται η λέξη «καρπὸν»; → .....

Ἄρα το ..... :

☞ Δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του υποκειμένου.

☞ Βρίσκεται σε μια από τις πλάγιες πτώσεις: ....., γενική ή δοτική.

6. Να εντοπίσετε το κατηγορούμενο (Κ) ή το αντικείμενο (Α) στις πιο κάτω προτάσεις.

(α) Ἦδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε.

(β) Οὗτοι πονηροί εἰσι.

(γ) Ὁ πόλεμος αἴτιος πολλῶν κακῶν ἐστι.

(δ) Ὁ φίλος τὸν φίλον οὐ λείπει.

(ε) Μιλτιάδης στρατηγὸς ἠρέθη (= εκλέχτηκε).

(στ) Ἐγὼ καὶ σὺ φίλοι ἐσμέν.

(ζ) Εἰ κινδυνεύετε, ὦ φίλοι, τοὺς τῶν ἀνθρώπων τρόπους γινώσκετε.

(η) Οἱ πρόγονοι σοφοὶ καὶ ἀγαθοὶ ἦσαν.

(θ) Κῦρος βασιλεὺς ἐγένετο.

(ι) Οὐχ ἀρπάζω τὸν ἀμνόν, ἀλλὰ τὸν κλέπτην κολάζω.

(ια) Λύκος ἐκ τῶν βάτων βλέπει τὸν ἀμνόν καὶ ἀρπάζει αὐτόν.

(ιβ) Οἱ θεοὶ καλοῦνται Ὀλύμπιοι.

(ιγ) Ἡρακλῆς τῆς Ἑλλάδος εὐεργέτης κατέστη.

(ιδ) Ὁ ναὸς Παρθενῶν καλεῖται.

(ιε) Ὑμεῖς τέκνα ἀγαθῶν φιλοσόφων ἐστέ.

(ιστ) Μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

*Οὐκ ἀνδρὸς ὄρκοι πίστις,
ἀλλ' ὄρκων ἀνήρ.*

Αἰσχύλου Απόσπασμα 171

Ενότητα 5

- A. Κείμενο: Η πίστη στους όρκους
B. Λέξεων... ταξίδι: Παραγωγή και σύνθεση: ποιέω-ποιῶ
Γ. Γραμματικής... παιχνίδια:
Οριστική Ενεστώτα και Μέλλοντα βαρύτονων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής

A. Κείμενο: Η πίστη στους όρκους

Εισαγωγικό σημείωμα:

Ο Ξενοφών, Έλληνας ιστορικός που έζησε κατά τον 5^ο - 4^ο αιώνα π.Χ., συμμετείχε στο μισθοφορικό ελληνικό στράτευμα του Πέρση σατράπη Κύρου, ο οποίος είχε εκστρατεύσει εναντίον του αδερφού του, Αρταξέρξη. Μετά τον θάνατο του Κύρου και τη δολοφονία των Ελλήνων στρατηγών, ο Ξενοφών ανέλαβε την ηγεσία των Ελλήνων μισθοφόρων, με σκοπό την επιστροφή τους από τα βάθη της Ασίας στον Εύξεινο Πόντο. Τις εμπειρίες του από την εκστρατεία του Κύρου αφηγείται ο Ξενοφών στο έργο του *Κύρου Ανάβασις*.

Λέγω ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας. Ἡμεῖς μὲν γὰρ φυλάττομεν τοὺς ὄρκους τῶν θεῶν, οἱ δὲ πολέμοι λύουσιν τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οἱ θεοὶ τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίοι εἰσὶ, ἡμῖν δὲ σύμμαχοι. Οἱ θεοὶ ἱκανοὶ εἰσι τοὺς μὲν μεγάλους μικροὺς ποιεῖν, τοὺς δὲ μικροὺς σῶζειν, εἰ βούλονται.

Ξενοφῶντος *Κύρου Ανάβασις*, 3, 2 10-11 (διασκευή)

Να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Λέγω

ὅτι πολλαὶ

καὶ

καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας.

α-πρότ

ὄτι(ειδ)-πρότ

Ημεῖς μὲν γὰρ φυλάττομεν τοὺς ὄρκους τῶν θεῶν, α-πρότ
 οἱ δὲ πολέμιοι λύουσι τὰς σπονδὰς παρὰ τοὺς ὄρκους. α-πρότ
 Ἐπεὶ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, Ἐπεὶ(αιτ)-πρότ
 οἱ θεοὶ τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίοι εἰσί, α-πρότ
 ἡμῖν δὲ σύμμαχοι. α-πρότ
 Οἱ θεοὶ ἱκανοὶ εἰσι τοὺς μὲν μεγάλους μικροὺς ποιεῖν, α-πρότ
 τοὺς δὲ μικροὺς σῶζειν,
 εἰ βούλονται. εἰ(υποθ)-πρότ

Λεξιλόγιο

καλαί < καλός	ευοίωνες, ευνοϊκές, βάσιμες
φυλάττομεν < ρ. φυλάττω	τηρούμε
πολέμιοι < ὁ πολέμιος	εχθροί
σπονδὰς < ἡ σπονδή	συνθήκη (ειρήνης), ανακωχή
παρὰ τοὺς ὄρκους < ὁ ὄρκος	αντίθετα προς τους ὄρκους
ἐπεὶ	επειδὴ
οὕτως ἔχει < ρ. ἔχω	έτσι είναι
ἐναντίοι < ἐναντίος	αντίθετοι, εχθρικοί
βούλονται < ρ. βούλομαι	θέλουν
εἰ	αν

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την κατά κῶλα γραφή;

Ερωτήσεις κατανόησης κειμένου

- (α) Σε ποιους απευθύνεται ο ομιλητής στο πιο πάνω κείμενο;
 (β) Τι συμπεραίνετε για την ιδιότητα του ομιλητή; Με ποιον τρόπο τους ενθαρρύνει;

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

- Ποια νεοελληνική απόδοση της φράσης «ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας» θα προτιμούσατε και γιατί;
 (α) ὅτι είναι πολλές και βάσιμες ελπίδες σωτηρίας σε εμάς
 (β) ὅτι ελπίζουμε σε μεγάλη και καλή σωτηρία
 (γ) ὅτι έχουμε πολλές και βάσιμες ελπίδες σωτηρίας

2. Να σημειώσετε δίπλα από κάθε πρόταση, αν είναι σωστή (Σ) ή λανθασμένη (Λ), σύμφωνα με το κείμενο.

	Σ ή Λ;
(α) <i>Ἡμεῖς λύομεν τὰς σπονδάς.</i>	
(β) <i>Οἱ θεοὶ τοῖς πολεμίοις σύμμαχοί εἰσι.</i>	
(γ) <i>Οἱ θεοὶ τοὺς μικροὺς σώζουσιν, εἰ βούλονται.</i>	

Β. Λέξεων... ταξίδι

ρ. ποιέω-ποιῶ

1. Να γράψετε έξι ουσιαστικά και έξι επίθετα, παράγωγα ή σύνθετα, από το ρ. ποιῶ.

Ουσιαστικά	Επίθετα
π.χ ποιήμα, εκποίηση, ...	π.χ. ποιητικός, ...
.....	.....
.....	.....

2. Να αντιστοιχίσετε τις λέξεις της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β. Μια λέξη στη στήλη Β περισσεύει.

Α' στήλη		Β' στήλη	
α.	τακτοποιώ	1.	πουλώ σε χαμηλή τιμή
β.	τροποποιώ	2.	βάζω κάτι στη θέση του
γ.	εκποιώ	3.	προσποιούμαι
δ.	γελοιοποιώ	4.	αρνούμαι
ε.	αποποιούμαι	5.	αλλάζω
		6.	διακωμωδώ

α		β		γ		δ		ε	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

Γ. Γραμματικής... παιχνίδια

Μαθαίνω την Οριστική Ενεστώτα και Μέλλοντα Ενεργητικής Φωνής
(Γ.Α.Ε., σ.164, § 277, σ.155, § 265, σ. 148, § 250, σ. 147, § 247)

Οριστική Ενεστώτα Ενεργητικής Φωνής

1. Στο κείμενο της Ενότητας συναντήσαμε ανάμεσα σε άλλα και τα ρήματα:

λέγω, φυλάττομεν, λύουσιν, έχει

(α) Με βάση τις γνώσεις σας στα Νέα Ελληνικά, να μεταφέρετε τους πιο πάνω τύπους στην Οριστική Ενεστώτα στο α' πρόσωπο ενικού.

π.χ. λέγω.
.....

(β) Σε ποια συλλαβή τονίζονται τα παραπάνω ρήματα;
.....

Τα ρήματα αυτά λέγονται βαρύτονα. Επομένως:

Βαρύτονα λέγονται τα ρήματα, τα οποία στο α' πρόσωπο της οριστικής Ενεστώτα δεν τονίζονται στη .....

(γ) Τα ρήματα που έχουμε συναντήσει στο α' πρόσωπο λήγουν σε **-ω**, που είναι η κατάληξη του Ενεστώτα της Ενεργητικής Φωνής στην Οριστική έγκλιση. Αφού συμβουλευτείτε τη Γραμματική σας (ΓΑΕ, σ. 148, § 250, σ. 149, 253), να συμπληρώσετε τα πιο κάτω:

❖ Ο χρόνος Ενεστώτας δηλώνει
.....

❖ Η Οριστική έγκλιση δηλώνει
.....

2. Στον πιο κάτω πίνακα να σημειώσετε τα βαρύτενα ρήματα της **Οριστικής του Ενεστώτα Ενεργητικής Φωνής**, που υπάρχουν στο κείμενο, μαζί με το πρόσωπο που ενεργεί.

Πρόσωπο	Ρήματα κειμένου
ἐγώ	λέγω

3. Να παρατηρήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση του ρήματος στη Νέα Ελληνική και στην Αρχαία Ελληνική και να κλίνετε το ρήμα λέγω στην Αρχαία Ελληνική.

Εμείς λέμε	Οί αρχαίοι έλεγαν
εγώ λύω	ἐγὼ λύ-ω λέγω
εσύ λύεις	σὺ λύ-εις
αυτός/-ή/-ό λύει	οὗτος λύ-ει
εμείς λύνουμε	ἡμεῖς λύ-ομεν
εσείς λύετε	ὕμεῖς λύ-ετε
αυτοί/-ές/-ά λύνουν	οὗτοι λύ-ουσι

**Οριστική Μέλλοντα
βαρύτενων ρημάτων Ενεργητικής Φωνής (Γ.Α.Ε., σ. 164, § 277)**

Ὁ Ἰησοῦς εἶπε· (...) οὐ φονεύσεις, (...) οὐ κλέψεις (...) καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῶ.
(Δεν θα φονεύσεις, δεν θα κλέψεις και θα έχεις θησαυρό στον ουρανό.)

Κατὰ Ματθαῖον ιθ', 18-21

1. Να μελετήσετε τα υπογραμμισμένα ρήματα στο πιο πάνω απόσπασμα και να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

α) Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα; → .....

β) Ποια είναι η βασική διαφορά, που παρατηρείτε σε σχέση με τον αντίστοιχο χρόνο στα Νέα Ελληνικά; → .....

γ) Ποιο **σύμφωνο** αποτελεί τον χρονικό χαρακτήρα του Μέλλοντα στα Αρχαία Ελληνικά;

θέμα	χρονικός χαρακτήρας	κατάληξη
λύ-	.....	-ω

δ) Να ανατρέξετε στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής, σ. 149, § 253, και να σημειώσετε τι δηλώνει ο χρόνος αυτός.

Ο Μέλλοντας δηλώνει .....

2. Να παρατηρήσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση του ρήματος λύω στον Μέλλοντα στην Αρχαία και στη Νέα Ελληνική Γλώσσα και να κλίνετε το ρ. θύω στον Μέλλοντα στην Αρχαία Ελληνική.

Εμείς λέμε	Οί αρχαίοι έλεγαν
εγώ θα λύσω	ἐγὼ λύ-σ-ω ἐγὼ θύ-σ-ω
εσύ θα λύσεις	σὺ λύ-σ-εις
αυτός/-ή/-ό θα λύσει	οὗτος λύ-σ-ει
εμείς θα λύσουμε	ἡμεῖς λύ-σ-ομεν
εσείς θα λύσετε	ὕμεῖς λύ-σ-ετε
αυτοί/-ές/-ά θα λύσουν	οὗτοι λύ-σ-ουσι

Σημείωση: Ο Μέλλοντας στην Αρχαία Ελληνική διαφέρει στον σχηματισμό του από τον Ενεστώτα μόνο κατά ένα -σ-.

3. Το θέμα του ρήματος είναι η συλλαβή που επαναλαμβάνεται αναλλοίωτη σε όλα τα πρόσωπα και ξεχωρίζει από την κατάληξη, που αλλάζει. Με ποιο γράμμα λήγει το **θέμα** του ρήματος λύω; .....

☞ Επομένως, αυτά τα ρήματα λέγονται **φωνηεντό-ληκτα** και στον Μέλλοντα παίρνουν τον **χρονικό χαρακτήρα -σ-** πριν από την κατάληξη:

π.χ. παιδεύω → παιδεύσω,

χορεύω → χορεύσω

4. Να παρατηρήσετε την πιο κάτω κατηγορία ρημάτων:

πέμπω, διώκω, πείθω

- ❖ Τι είδους σύμφωνο είναι το σύμφωνο, με το οποίο λήγει το θέμα τους; .....

α) Τα ρήματα, των οποίων το θέμα λήγει σε **άφωνο σύμφωνο**, δηλαδή π, β, φ - κ, γ, χ και τ, δ, θ λέγονται **αφωνόληκτα** (βλ. Γ.Α.Ε., σ. 14, § 24).

β) Αυτά τα ρήματα διακρίνονται σε **τρεις κατηγορίες** και ανάλογα με το είδος του συμφώνου, στο οποίο λήγει το θέμα τους, παίρνουν και το όνομά τους.

i) αν το θέμα τους λήγει σε **χειλικό** σύμφωνο π, β, φ, λέγονται **χειλικόληκτα**, π.χ. πέμπ-ω

ii) αν το θέμα τους λήγει σε **ουρανικό** σύμφωνο κ, γ, χ, λέγονται **ουρανικόληκτα**, π.χ. διώκ-ω

iii) Αν το θέμα τους λήγει σε **οδοντικό** σύμφωνο τ, δ, θ, λέγονται **οδοντικόληκτα**, π.χ. πείθ-ω

Προσοχή:

- ❖ Τα ρήματα σε **-ττω** προέρχονται από θέμα που λήγει σε **κ, γ, χ** όπως φυλάττω (φυλακ-ή), πράττω (πράχ-μα), ὀρύττω (ὀρυχ-εῖον) άρα ανήκουν στα ουρανικόληκτα (φυλάξω, πράξω, ὀρύξω).

Στα ρήματα, που το θέμα τους λήγει σε σύμφωνο, γίνονται κάποιες αλλαγές, όταν αυτό το σύμφωνο συναντηθεί με τον χρονικό χαρακτήρα του Μέλλοντα -σ-, ως εξής:

Χαρακτήρας θέματος		
Χειλικός π, β, φ + σ →	Ουρανικός κ, γ, χ + σ →	Οδοντικός τ, δ, θ + σ → .....
πέμπ-ω →	διώκ-ω →	πειθ-ω → .....

Συμπέρασμα:

- Όσα έχουν χαρακτήρα π, β, φ, σχηματίζουν μέλλοντα με ψ: πέμπω – πέμψω
- Όσα έχουν χαρακτήρα κ, γ, χ, σχηματίζουν μέλλοντα με ξ: διώκω – διώξω
- Όσα έχουν χαρακτήρα τ, δ, θ, σχηματίζουν μέλλοντα με σ: πείθω – πείσω

ΤΙ ΕΜΑΘΑ ΣΗΜΕΡΑ!!!

Να συμπληρώσετε τα κενά, επιλέγοντας τον σωστό ρηματικό τύπο του Ενεστώτα ή του Μέλλοντα Ενεργητικής Φωνής.

- α) Ημεῖς ..... (κολάζω) τοὺς κακοὺς.
i) κολάζετε   ii) κολάσομεν   iii) κολάσετε
- β) Ὁ μαθητὴς ..... (βαδίζω) πρὸς τὴν αἴθουσαν.
i) βαδίσεις   ii) βαδίσομεν   iii) βαδίζει
- γ) Οἱ θεοὶ ..... (φυλάττω) τὰς πόλεις.
i) φυλάττεις   ii) φυλάξει   iii) φυλάττουσι
- δ) Ημεῖς ..... (θεραπεύω) τοὺς τραυματίας.
i) θεραπεύομεν   ii) θεραπεύετε   iii) θεραπεύουσιν
- ε) Ὑμεῖς ..... (διδάσκω) τὴν ἀρετὴν.
i) διδάσκετε   ii) διδάσκομεν   iii) διδάξομεν
- στ) Τί ..... (πράττω), ὦ παιῖδες;
i) πράττουσι   ii) πράττετε   iii) πράξεις

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η διαχρονικότητα της
Ελληνικής Γλώσσας
ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ
ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

Θά'θελα να κοιμηθώ μια μέρα
και να ξυπνήσω σ'έναν αιώνα
όπου και τα πουλιά ακόμη
να κελαηδούν ελληνικά
και νικητήρια..

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Α. Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

1. Πιο κάτω παρατίθενται οι απόψεις τριών μεγάλων πνευματικών ανθρώπων για την Ελληνική Γλώσσα. Αφού τις διαβάσετε, να γράψετε ένα κείμενο 10 – 12 γραμμές σε νεοελληνικό λόγο, που να δικαιολογεί γιατί διδασκόμαστε τα Αρχαία Ελληνικά.

«Εγώ δεν ξέρω να υπάρχει παρά μία γλώσσα, η ενιαία γλώσσα, η Ελληνική [...]. Το να λέει ο Έλληνας ποιητής ακόμη σήμερα «ουρανός» ή «θάλασσα» ή «ήλιος» ή «σελήνη» ή «άνεμος», όπως το έλεγαν η Σαπφώ και ο Αρχίλοχος, δεν είναι μικρό πράγμα. Είναι πολύ σπουδαίο. Επικοινωνούμε κάθε στιγμή, μιλώντας με τις ρίζες μας. Τις ρίζες μας, που βρίσκονται εκεί στα Αρχαία».

Οδυσσέας Ελύτης

Από συνέντευξη του ποιητή στην εφημ. Το Βήμα, 24-12-78

«Η Ελληνική Γλώσσα, ο άνθρωπος, η θάλασσα [...]. Για κοιτάξτε πόσο θαυμάσιο πράγμα είναι να λογαριάζει κανείς πως, από την εποχή που μίλησε ο Όμηρος ως τα σήμερα, μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε με την ίδια γλώσσα. Κι αυτό δεν σταμάτησε ποτέ είτε σκεφτούμε την Κλυταιμνήστρα που μιλά στον Αγαμέμνονα, είτε την Καινή Διαθήκη, είτε τους Ύμνους του Ρωμανού (του Μελωδού) και τον Διγενή Ακρίτα, είτε το Κρητικό Θέατρο και τον Ερωτόκριτο, είτε το δημοτικό τραγούδι!».

Γ. Σεφέρης, Δοκιμές Α' (1941), 177-8

«Δεν αποτελεί υπερβολή να τονιστεί το γεγονός ότι η Ελληνική δεν είναι μια σειρά από ξεχωριστές γλώσσες αλλά μί α και εν ι α γλώσσα. Αν κάποιος θέλει να μάθει Ελληνικά, δεν έχει ιδιαίτερη σημασία, αν θα αρχίσει από τον Όμηρο, τον Πλάτωνα, την Καινή Διαθήκη, το έπος του Διγενή ή τον Καζαντζάκη».

R. Browning, *Medieval and Modern Greek*, Cambridge 1969

2. Να δημιουργήσετε ολοκληρωμένες αρχαιοελληνικές φράσεις που χρησιμοποιούνται και στις μέρες μας με τις λέξεις/φράσεις από τις δύο στήλες. Μια λέξη/φράση στη Στήλη Β περισεύει.

Στήλη Α		Στήλη Β	
1.	Δόξα...	α.	και χείρα κίνει
2.	Συν Αθηνά...	β.	σαυτόν
3.	Μηδένα προ...	γ.	ζην
4.	Μολών...	δ.	ουκ ανδρός σοφού
5.	Δημοσία...	ε.	του τέλους μακάριζε
6.	Γνώθι...	στ.	λαβέ
7.	Ευ...	ζ.	τω Θεώ
		η.	δαπάνη

1		2		3		4		5		6		7	
---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--	---	--

3. Να επιλέξετε τρεις (3) από αυτές τις φράσεις και, αφού τις εξηγήσετε με τη βοήθεια λεξικού, να τις εντάξετε σε προτάσεις.

4. Να σκεφτείτε και να γράψετε κι άλλες παρόμοιες φράσεις που έχετε ακούσει.

Γ. ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

Πιο κάτω παρατίθενται δύο εικόνες.

- Να επιλέξετε τη μία από αυτές και να αναζητήσετε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενό της, αναφέροντας τις πηγές των πληροφοριών σας, ώστε να τεκμηριωθεί η επιλογή σας.
- Να γίνει παρουσίαση της έρευνάς σας στην τάξη.

α)

β)

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Πώς έγραφαν οι Αρχαίοι Έλληνες;

Α. ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

1. Να ορθογραφήσετε τις λέξεις, τοποθετώντας τους κατάλληλους τόνους και πνεύματα όπου πρέπει με κόκκινο χρώμα και να δικαιολογήσετε την επιλογή σας.

εχθρος	.....
θηκη	.....
εγκωμιον	.....
ευαγγελιον	.....
νησος	.....
δευτερον	.....
υπουργος	.....
δικαιος	.....
φαινομαι	.....
διδασκαλος	.....
ευχομαι	.....
Ησιοδος	.....
Ομηρος	.....
Οδυσσεια	.....
υστερον	.....
θεμελιον	.....
σεμνοτερον	.....
αγιωτερον	.....

2. Οι κανόνες της Ελληνικής Γλώσσας είναι απλοί και λογικοί. Η κατανόησή τους μας βοηθά να οργανώσουμε και να αναπτύξουμε τη νοημοσύνη μας. Κάποιες φορές γίνονται και παιχνίδια για εξάσκηση!

Παρακολουθήστε στον ιστοχώρο αυτό το εξής ενδιαφέρον για τον τονισμό: <https://www.youtube.com/watch?v=LQRvoNeqIQ0> αλλά και για τα γράμματα: <https://www.youtube.com/watch?v=X5rMJkjUMjg>

3. Να γράψετε τις επόμενες φράσεις στη μικρογράμματη γραφή και τις λέξεις χωρισμένες μεταξύ τους:

ΜΕΘΗΜΩΝΟΘΕΟΣ .....

ΕΦΟΠΛΟΥΛΟΓΧΗΝ .....

4. Θα θέλατε να ακούσετε πώς μιλούσαν οι Αρχαίοι Έλληνες;

α) <https://www.youtube.com/watch?v=9TVChgTBrc>

β) Μπορείτε να ακούσετε τον Όρκο του Ιπποκράτη!

<https://www.youtube.com/watch?v=HwoJoFM2-V8>

5. Να εντοπίσετε το λάθος/τα λάθη στον τονισμό στα παρακάτω αποφθέγματα, τα οποία αναφέρονται στην αξία της εργασίας, και να τα διορθώσετε.

• ***Κάματος θησαυρός έστι ανθρῶποις.***

Αίσωπος, 620-560 π.Χ., Αρχαίος μυθοποιός, δούλος από τη Φρυγία

• ***Πόνου μεταλλαχθεντος, πονοι γλυκεῖς.***

Σοφοκλής, 496-406 π.Χ., αρχαίος Τραγικός - *Λαοκόων*

• ***Άξιος ο εργάτης του μισθού αυτού.***

Επιστολή Αποστόλου Παύλου *Πρὸς Τιμόθεον Α΄ 5:18*

Β. ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

Να γράψετε σε φίλο σας στη Γαλλία ένα κείμενο (120 λέξεις) στα Νέα Ελληνικά, καταθέτοντας τις πρώτες εντυπώσεις σας από το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών. Να τεκμηριώσετε τις απόψεις σας, ενσωματώνοντας αποφθέγματα ή παροιμίες από το πλαίσιο που βρίσκεται πιο κάτω.

Γηράσκω δ' αεί πολλά διδασκόμενος.

Σόλων, 630-560 π.Χ., Αθηναίος νομοθέτης και φιλόσοφος

Γράμματα μαθεῖν δεῖ, καί, μαθόντα, νοῦν ἔχειν.

Μένανδρος, 4ος αιώνας π.Χ., αρχαίος Έλληνας ποιητής

*Μηδὲν εἶναι μήτε τέχνην ἄνευ μελέτης
μήτε μελέτην ἄνευ τέχνης.*

Πρωταγόρας, αρχαίος Σοφιστής από τα Αβδηρα,
που δίδαξε στην Αθήνα.

Γ. ΑΡΧΑΙΑ ΚΥΤΠΡΙΑΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

1. α) Ας διαβάσουμε ένα απόσπασμα από τον **Ζήνωνα τον Κιτιέα**, τον Κύπριο Στωικό Φιλόσοφο, που μιλά για τη φωνή (τη γλώσσα) και τη λειτουργία της. Πώς σχολιάζετε την άποψή του;

β) Να αναζητήσετε πληροφορίες για τον Ζήνωνα τον Κιτιέα και να τις παρουσιάσετε στους/στις συμμαθητές/τριές σας με τη μορφή παρουσίασης.

Οἱ δὲ Στωϊκοὶ σῶμα εἶναι τὴν φωνήν
(sc. ὑπολαμβάνουσιν). Πᾶν γὰρ τὸ δρῶν ἢ
ποιῶν σῶμα εἶναι· καὶ γὰρ ἡ φωνὴ καὶ
δρᾶ καὶ ποιεῖ, ἀκούομεν γὰρ αὐτῆς καὶ
αἰσθανόμεθα προσπιπτούσης· πᾶν τὸ
κινῶν καὶ ἐνοχλοῦν σῶμά ἐστιν· κηλεῖ
δὲ ἡμᾶς εὐμουσος φωνή.

Οἱ Στωικοὶ θεωροῦσαν τὴ φωνὴν
κάτι σωματικό. Γιατί κάθε τι
που δρα ἢ ενεργεῖ εἶναι
σωματικό· γιατί ἡ φωνὴ καὶ δρα
καὶ ενεργεῖ, αφοῦ τὴν ἀκούομε
καὶ τὴν αἰσθανόμαστε, ὅταν
προσπίπτει· κάθε τι που κινεῖ
καὶ ἐνοχλεῖ εἶναι σῶμα· κι ἐμᾶς
μας γοητεύει ἡ εὐάρεστη
μουσικὴ φωνή.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Μύθοι

Α. ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Παῖς λουόμενος ἔν τινι ποταμῷ ἐκινδύνευσεν ἀποπνιγῆναι. Ἰδὼν δέ τινα ὄδοιπόρον, τοῦτον ἐπὶ βοήθειά ἐκάλει. Ὁ δὲ ἐμέμφετο τῷ παιδί ὡς τολμηρῷ. Τὸ δὲ μειράκιον εἶπε πρὸς αὐτόν. «Ἄλλὰ νῦν μοι βοήθει, ὕστερον δὲ σωθέντι μέμψη».

Αἴσωπος

- ❖ Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες, όπως σας δίνονται πιο κάτω. Στο πλάι δίνονται κάποιες πληροφορίες, τις οποίες είναι καλό να προσέξετε.

Παῖς

λουόμενος ἔν τινι ποταμῷ
ἐκινδύνευσεν ἀποπνιγῆναι.

Ἰδὼν δέ τινα ὄδοιπόρον,
ἐπὶ βοήθειά ἐκάλει.

Ὁ δὲ ἐμέμφετο τῷ παιδί ὡς τολμηρῷ.

Τὸ δὲ μειράκιον εἶπε πρὸς αὐτόν.

«Ἄλλὰ νῦν μοι βοήθει,

ὕστερον δὲ

σωθέντι

μέμψη».

μτχ φρ(επιθ)

α-πρότ

μτχ φρ(επιρ)

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

α-πρότ

μτχ φρ(επιρ)

α-πρότ

Λεξιλόγιο

παῖς

ἔν τινι < τις

ἀποπνιγῆναι < ἀποπνίγομαι

ιδὼν

ἐμέμφετο < μέμφομαι

ὡς τολμηρῷ < τολμηρὸς

τὸ μειράκιον

παιδί

σε κάποιο

να πνιγεί

ὅταν εἶδε

κατηγορούσε

ὅτι ἦταν ριψοκίνδυνος

παιδάκι

Κατανόηση κειμένου

1. Σε ποιο είδος μπορούμε να κατατάξουμε το πιο πάνω κείμενο; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας.
2. Ποιο είναι το επιμύθιο του κειμένου και τι μας διδάσκει για τη ζωή;

Β. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

1. Να εντοπίσετε στο κείμενο ένα ουσιαστικό Β' κλίσης αρσενικού γένους μαζί με το άρθρο του και να το κλίνετε στον ακόλουθο πίνακα. Θα έχετε βοήθεια και από τις γνώσεις σας στα Νέα Ελληνικά.

Πτώσεις	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝ.		
ΓΕΝ.		
ΔΟΤ.		
ΑΙΤ.		
ΚΛΗΤ.		

2. Με τη βοήθεια του λεξικού σας να γράψετε λόγιες φράσεις, που χρησιμοποιούνται στα Νέα Ελληνικά με τη δοτική πτώση.

π.χ. δόξα τῷ Θεῷ

.....

.....

.....

3. Να κλίνετε το ουσιαστικό ή ἄμπελος στον ακόλουθο πίνακα.

Πτώσεις	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝ.		
ΓΕΝ.		
ΔΟΤ.		
ΑΙΤ.		
ΚΛΗΤ.		

4. Να εντοπίσετε στο κείμενο ένα ουσιαστικό Β' κλίσης ουδετέρου γένους μαζί με το άρθρο του και να το κλίνετε στον ακόλουθο πίνακα.

Πτώσεις	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΟΝ.		
ΓΕΝ.		
ΔΟΤ.		
ΑΙΤ.		
ΚΛΗΤ.		

ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

α) Να βρείτε δεκατέσσερα ουσιαστικά της Β' κλίσης στο πιο κάτω κρυπτόλεξο.

β) Στη συνέχεια να τα γράψετε στη μικρογράμματη γραφή, ανάλογα με το γένος στο οποίο ανήκουν. Προσοχή στους τόνους και τα πνεύματα!

Φ	Κ	Κ	Ι	Ν	Δ	Υ	Ν	Ο	Ν
Ι	Ι	Η	Ρ	Τ	Σ	Α	Μ	Ο	Κ
Λ	Δ	Π	Ι	Θ	Ο	Ν	Ψ	Ν	Ε
Ο	Δ	Ο	Υ	Σ	Ε	Ν	Η	Σ	Ε
Ι	Σ	Υ	Φ	Σ	Δ	Ρ	Ο	Ν	Λ
Σ	Σ	Φ	Φ	Ι	Λ	Ω	Ι	Η	Α
Β	Ι	Ο	Ι	Ψ	Γ	Π	Κ	Σ	Φ
Β	Μ	Η	Λ	Α	Ο	Ο	Ο	Ω	Ο
Α	Μ	Π	Ε	Λ	Ο	Ι	Ι	Ν	Ι
Κ	Υ	Κ	Λ	Ο	Υ	Σ	Σ	Κ	Σ

Αρσενικά	Θηλυκά	Ουδέτερα

Γ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

- ❖ Να απομνημονεύσετε την πιο κάτω πρόταση και να μάθετε την ορθογραφία της.

«Πιστὸν φίλον ἐν κινδύνοις γινώσκεις».

Δ. ΑΡΧΑΙΑ ΚΥΤΤΡΙΑΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

- ❖ Ας διαβάσουμε ένα απόσπασμα από τον **Ζήνωνα τον Κιτιέα**, τον Κύπριο Στωικό Φιλόσοφο, που μιλά για τα μέρη του λόγου. Σε ποια συμπεράσματα καταλήγετε;

<p>Μέρη δὲ τοῦ λόγου κατὰ τοὺς φιλοσόφους πέντε· ὄνομα, προσηγορία, ῥῆμα, σύνδεσμος καὶ ἄρθρον. Ὅνομά ἐστι μέρος λόγου σημαῖνον <ιδίαν ποιότητα>, οἷον «Δίων».</p> <p>Προσηγορία ἐστὶ μέρος λόγου σημαῖνον <κοινήν ποιότητα>, οἷον «ἄνθρωπος». Ρῆμά ἐστι μέρος λόγου σημαῖνον <ἄπτωτον κατηγορημα>.</p> <p>Σύνδεσμός ἐστι μέρος λόγου ἄπτωτον συνδουὶν τὰ μέρη τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου. Ἄρθρον ἐστὶ μέρος λόγου πτωτικόν, διορίζον τὰ γένη τῶν ὀνομάτων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ.</p>	<p>Τα μέρη του λόγου κατά τους φιλοσόφους είναι πέντε: ὄνομα (κύριο), προσηγορικό, ῥήμα, σύνδεσμος και ἄρθρο. Ὅνομα (κύριο) είναι μέρος του λόγου που σημαίνει μιαν ατομική ιδιότητα, ὅπως «Δίων». Ουσιαστικό προσηγορικό είναι μέρος του λόγου που σημαίνει γενική ιδιότητα, ὅπως «ἄνθρωπος». Ρῆμα είναι μέρος του λόγου που σημαίνει ἓνα κατηγορημα χωρίς πτώση. Σύνδεσμος είναι μέρος του λόγου χωρίς πτώση, που συνδέει τα λοιπὰ μέρη του λόγου. Το ἄρθρο είναι μέρος του λόγου, που δέχεται πτώση και καθορίζει τα γένη των ὀνομάτων και του ἀριθμοῦ.</p>
---	--

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Α. ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ:

Αναστάσιμη προσευχή

*Ανάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, προσκυνήσωμεν Ἅγιον,
Κύριον, Ἰησοῦν, τὸν μόνον ἀναμάρτητον.
Τὸν Σταυρόν Σου Χριστέ προσκυνοῦμεν καὶ τὴν Ἁγίαν Σου
Ανάστασιν ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν· Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἡμῶν,
ἐκτὸς Σοῦ ἄλλον οὐκ οἶδαμεν, τὸ ὄνομά Σου ὀνομάζομεν.*

- ❖ Οι πιο κάτω νοηματικές ενότητες θα σας βοηθήσουν να επεξεργαστείτε καλύτερα το κείμενο.

<i>Ανάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι</i>	<i>μτχ φρ(επιρ)</i>	
<i><u>προσκυνήσωμεν</u> Ἅγιον,</i>	<i>α-πρότ</i>	
<i>Κύριον,</i>		
<i>Ἰησοῦν,</i>		
<i>τὸν μόνον ἀναμάρτητον.</i>		
<i>Τὸν Σταυρόν Σου, Χριστέ,</i>	<i><u>προσκυνοῦμεν</u></i>	<i>α-πρότ</i>
<i>καὶ</i>		
<i>τὴν Ἁγίαν σου Ἀνάστασιν ὑμνοῦμεν</i>	<i>καὶ</i>	<i>α-πρότ</i>
<i>καὶ</i>	<i>δοξάζομεν.</i>	<i>α-πρότ</i>
<i>Σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἡμῶν,</i>		<i>α-πρότ</i>
<i>ἐκτὸς Σοῦ ἄλλον οὐκ οἶδαμεν,</i>		<i>α-πρότ</i>
<i>τὸ ὄνομά Σου ὀνομάζομεν.</i>		<i>α-πρότ</i>

Λεξιλόγιο

θεασάμενοι < θεῶμαι

προσκυνήσωμεν < προσκυνῶ

οὐκ οἶδαμεν < οἶδα

ὀνομάζομεν < ὀνομάζω

αφού είδαμε

σε προσκυνήσουμε

δεν γνωρίζουμε

προφέρουμε

Κατανόηση κειμένου

1. (α) Ποιο είναι το θέμα της πιο πάνω προσευχής;
(β) Ποια διαφορά εντοπίζετε ανάμεσα σε αυτήν την προσευχή και την Κυριακή Προσευχή (Α' μέρος της Ενότητας 4) ως προς το περιεχόμενο;

Β. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

1. Να εντοπίσετε τον τύπο του ρήματος *είμι* στην πιο πάνω προσευχή και να τον μεταφέρετε στον αντίθετο αριθμό.

.....

2. Να συμπληρώσετε τα κενά των πιο κάτω προτάσεων με τον κατάλληλο τύπο του ρ. *είμι*.

(α) Ἐγώ ..... ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή.

(β) Οὗτος διδάσκαλός .....

(γ) Ὑμεῖς καθαροί .....

(δ) Ἡμεῖς ..... ἐν τῷ γυμνασίῳ.

(ε) Σὺ ..... διδάσκαλος.

3. Να υπογραμμίσετε το υποκείμενο και το κατηγορούμενο ή το αντικείμενο στις πιο κάτω προτάσεις.

(α) Ὑμεῖς μαθηταὶ τοῦ Σωκράτους ἐστέ;

(β) Ὁ διδάσκαλος διδάσκει τοὺς παῖδας.

(γ) Ἀλέξανδρος υἱὸς Φιλίππου ἐστί.

(δ) Οἱ ἀδικοῦντες τὴν πόλιν ἡμέτεροι ἐχθροὶ εἰσιν.

(ε) Ἡμεῖς ἵππους τρέφομεν.

(στ) Ὁ Θεὸς οὐ τιμωρὸς ἐστί.

Γ. ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

1. Να γράψετε τις πιο κάτω προτάσεις στα Αρχαία Ελληνικά.

α) Εγώ είμαι μαθητής.

.....

β) Εμείς είμαστε νέοι.

.....

γ) Οι δάσκαλοι είναι δίκαιοι.

.....

δ) Ο δρόμος είναι ιερός.

(ό ιερός, ή ιερά, τὸ ιερόν)

.....

Δ. ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

❖ Να απομνημονεύσετε την πιο κάτω πρόταση και να μάθετε την ορθογραφία της.

« Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.»

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Α. ΠΡΟΑΙΡΕΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Η εκπαίδευση των νέων στην αρχαία Αθήνα

Εισαγωγικό σημείωμα:

Ιδεώδες της εκπαίδευσης των παιδιών στην αρχαία Αθήνα ήταν να γίνουν οι νέοι «καλοὶ καγαθοί». Αυτό επιτυγχανόταν με την άσκηση του σώματός τους, ώστε αυτό να αποκτήσει ευρωστία και ομορφιά, και την καλλιέργεια της ψυχής τους, ώστε να γίνουν ενάρετοι.

Ἐν Ἀθήναις τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσι. Πρῶτον μὲν καὶ τροφὸς καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ ἐπιμελοῦνται, ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς, διδάσκοντες ὅτι τὸ μὲν δίκαιον, τὸ δὲ ἄδικον καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχρόν ἐστι. Εἶτα δέ, ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν, οἱ γονεῖς εἰς διδάσκαλον πέμπουσιν, ἔνθα οἱ μὲν γραμματιστὰι ἐπιμελοῦνται ὅπως γράμματα μάθωσιν καὶ τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι, οἱ δὲ κιθαριστὰι τῷ κιθαρίζειν ἡμερωτέρους αὐτοὺς ποιεῖν πειρῶνται καὶ τὰς τῶν παιδῶν ψυχὰς πρὸς τὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἄρμονίαν οἰκιοῦσι. Ἔτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις καὶ παλαιίστραις φοιτῶσιν, ἔνθα οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι, ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν.

Πλάτωνος Πρωταγόρας, 325c - 326c

- ❖ Να συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και να αποδώσετε το κείμενο στα Νέα Ελληνικά, αξιοποιώντας τις νοηματικές ενότητες.

Ἐν Ἀθήναις τοὺς παῖδας μετ' ἐπιμελείας διδάσκουσι

α-πρότ

καὶ

νουθετοῦσι.

α-πρότ

Πρῶτον μὲν

καὶ τροφὸς

καὶ μήτηρ

καὶ παιδαγωγὸς

καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ ἐπιμελοῦνται

α-πρότ

ὅπως βέλτιστος γενήσεται ὁ παῖς,

ὅπως(πλ.εφ)-πρότ

	διδάσκοντες	μτχ. φρ(επιθ)
	ὅτι	
	τὸ μὲν δίκαιον,	ὅτι (εἰδ)-πρότ
	τὸ δὲ ἄδικον	
	καὶ	
	τόδε μὲν καλόν,	
	τόδε δὲ αἰσχρόν ἐστι.	
Εἶτα δέ,		
	ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν,	ἐπειδὴν(χρον)-πρότ
οἱ γονεῖς	εἰς διδάσκαλον <u>πέμπουσιν</u> ,	α-πρότ
	ἔνθα	ἔνθα(αναφ)-πρότ
	οἱ μὲν γραμματισταὶ ἐπιμελοῦνται	
	ὅπως γράμματα μάθωσιν	ὅπως(πλ.εφ)-πρότ
	καὶ	
	τὰ γεγραμμένα ἐννοῶσι,	ὅπως(πλ.εφ)-πρότ
	οἱ δὲ κιθαρισταὶ	ἔνθα(αναφ)-πρότ
	τῷ κιθαρίζειν	
	ἡμερωτέρους αὐτοῦς ποιεῖν πειρῶνται	
καὶ		
	τὰς τῶν παίδων ψυχὰς πρὸς τὸν ῥυθμὸν	ἔνθα(αναφ)-πρότ
καὶ		
	τὴν ἄρμονίαν οἰκιοῦσι.	
Ἔτι οἱ παῖδες ἐν γυμνασίοις		
	καὶ	
	παλαίστραις <u>φοιτῶσιν</u> ,	α-πρότ
	ἔνθα	
	οἱ παιδοτρίβαι	
	βελτίω τὰ σώματα αὐτῶν ποιοῦσι,	ἔνθα(αναφ)-πρότ
	ἵνα μὴ ἀναγκάζωνται ἀποδειλιᾶν	ἵνα(τελ)-πρότ
	διὰ τὴν τῶν σωμάτων πονηρίαν.	

Λεξιλόγιο

μετ' ἐπιμελείας < ἐπιμέλεια

ὁ/ἡ τροφὸς

ὁ παιδαγωγὸς

αὐτὸς

ἐπιμελοῦνται < ἐπιμελοῦμαι

βέλτιστος

ὅπως γενήσεται < γίγνομαι

καλὸν < καλὸς

αἰσχρόν < αἰσχρὸς

πειρῶνται < πειράομαι-πειρῶμαι

φροντίδα

παραμάννα

δάσκαλος

ο ἴδιος

φροντίζουν

ἀριστος

πὼς θα γίνει

ἠθικῶς ωραίο

ανήθικο

προσπαθού

ἔτι ἐν γυμνασίοις < τὸ γυμνάσιον φοιτῶσιν < φοιτῶ παιδοτρίβαι < ὁ παιδοτρίβης βελτίω < ὁ/ἡ βελτίων, τὸ βέλτιον ἀποδειλιᾶν < ἀποδειλιῶ πονηρίαν < ἡ πονηρία	ἀκόμη στα γυμναστήρια συχνάζουν γυμναστές καλύτερα φοβούνται τον κίνδυνο κακή κατάσταση, αδυναμία
--	---

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗΣ!

Ποιος μαθητής ή ποια μαθήτρια θα διαβάσει πιο καθαρά, μεγαλόφωνα και με νόημα την *κατὰ κῶλα* γραφή;

Ερώτηση κατανόησης κειμένου

Ποιες αξίες προβάλλονται μέσα από το κείμενο, όσον αφορά στην αγωγή των νέων στην αρχαία Αθήνα;

Παρουσίαση με αφορμή το κείμενο

Με αφορμή το κείμενο, αφού χωριστείτε σε ομάδες, να δημιουργήσετε μια παρουσίαση (PowerPoint) με θέμα την εκπαίδευση των νέων στην Αρχαία Αθήνα, στην οποία θα χρησιμοποιήσετε φράσεις και από το αρχαίο κείμενο. Στη συνέχεια, κάποιες από τις παρουσιάσεις μπορούν να προβληθούν στην ολομέλεια της τάξης.

Ασκήσεις κατανόησης και μετάφρασης

1. Να συμπληρώσετε τον ακόλουθο κατάλογο με τα πρόσωπα που φρόντιζαν για την εκπαίδευση των παιδιών στην αρχαία Αθήνα. Να χρησιμοποιήσετε τις λέξεις του κειμένου.

Πρῶτον μὲν...	Εἶτα δέ ...
1. τροφός	1. ....
2.	2. ....
3.	3. ....
4.	

2. Να απαντήσετε τις πιο κάτω ερωτήσεις, επιλέγοντας λέξεις ή φράσεις του κειμένου:

(α) Πότε οί γονεῖς τοὺς παῖδας εἰς διδάσκαλον πέμπουσιν;

.....

(β) Τί πειρῶνται οἱ κιθαρισταί;

.....

(γ) Ποῦ φοιτῶσιν οἱ παῖδες;

.....

(δ) Ἵνα τί οἱ παιδοτρίβαι βελτίω τὰ σώματα τῶν παίδων ποιοῦσι;

.....

3. Ποια νεοελληνική απόδοση της φράσης «ἐπειδὴν οἱ παῖδες εἰς ἡλικίαν ἔλθωσιν» θα προτιμούσατε και γιατί;

(α) ὅταν τα παιδιά φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία

(β) επειδή τα παιδιά ἤρθαν σε ηλικία

(γ) επειδή τα παιδιά ενηλικιώνονται

4. Να σημειώσετε ακολούθως το α' πρόσωπο ενικού αριθμού του Ενεστώτα ενεργητικής φωνής του κάθε ρήματος.

(α) διδάσκουσι → ἐγὼ .....

(β) ἐστὶ → ἐγὼ .....

(γ) πέμπουσιν → ἐγὼ .....

(δ) κιθαρίζειν → ἐγὼ .....

B. ΛΕΞΕΩΝ... ΤΑΞΙΔΙ

Μην ξεχνάτε να χρησιμοποιείτε:

- ✓ το «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής Γλώσσας», του Ιδρύματος Μ. Τριανταφυλλίδη, ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- ✓ «Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής» των H. Liddell & R. Scott (μεταφρασμένο στα νέα ελληνικά), και αναθεωρημένο και ψηφιοποιημένο από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

1. παιδαγωγός < παῖς + ἄγω
 (= οδηγώ, μεταφέρω, διευθύνω, κατευθύνω)

α) Να γράψετε απλές και σύνθετες λέξεις από τη ρίζα του ἄγω.

ἄγω	
Απλές λέξεις	Σύνθετες λέξεις
αγωγή, ἄγημα, ...	ξεναγός, στρατηγός, παρείσακτος ....

β) Να σχηματίσετε παράγωγα ουσιαστικά και επίθετα από τα ρήματα που σας δίνονται.

Ρήματα	Ουσιαστικά	Επίθετα
εισάγω		
εξάγω		
παράγω		
προάγω		
κυνηγώ		

γ) Να γράψετε στο τετράδιό σας μια σύντομη παράγραφο με θέμα την παιδεία/εκπαίδευση, χρησιμοποιώντας τα ρήματα παράγω, εξάγω, εισάγω και τα παράγωγά τους.

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ... ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

1. Να παρατηρήσετε προσεκτικά τα ρήματα που βρίσκονται στο πλαίσιο και να τα ταξινομήσετε στον πίνακα που ακολουθεί.

πιστεύσει, λύσω, ίκετεύουσιν, θεραπεύεις, ἀριστεύετε, στρατεύω,
 τοξεύσεις, κελεύσομεν, πιστεύομεν, παιδεύσουσιν, ἀναπαύσετε, ἀλιεύει

Πρόσωπα	Ενεστώτας	Μέλλοντας
ἐγὼ		
σὺ		
οὗτος		
ἡμεῖς		
ὕμεῖς		
οὗτοι		

2. Να μετατρέψετε τα πιο κάτω ρήματα στον Μέλλοντα, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές που πρέπει να κάνετε, ανάλογα με την κατηγορία των ρημάτων.

Κατηγορία	Ενεστώτας	Μέλλοντας	Συμπέρασμα
Οδοντικόληκτα	πείθω		τ, δ (ζ), θ + σ = σ
	ψεύδω		
	σώζω		
	γυμνάζω		
	φράζω		
Χειλικόληκτα	τρέπω		π, β, φ + σ = ψ
	βλάπτω		
	γράφω		
	ἀμείβω		
Ουρανικόληκτα	διώκω		κ, γ, χ (ττ) + σ = ξ
	λέγω		
	ἄρχω		
	ἄγω		
	τάττω		
	πράττω		

3. Να συμπληρώσετε τις προτάσεις, τοποθετώντας το ρήμα της παρένθεσης στον κατάλληλο τύπο της Ενεργητικής Φωνής.

- (α) Σὺ ..... (πέμπω, Ενεστώτας) τῷ βασιλεῖ δῶρα.
(β) Ἡμεῖς ..... (φυλάττω, Μέλλοντας) τὰ τῆς πόλεως τείχη.
(γ) Οἱ ἀγρόται ἐν τοῖς ἀγροῖς ..... (διατρίβω, Ενεστώτας).
(δ) Ὁ στρατηγός ..... (ἄγω, Μέλλοντας) τὸν στρατὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους.
(ε) Ὑμεῖς ..... (πείθω, Μέλλοντας) τοὺς δικαστάς.
(στ) Ἀγησίλαος ..... (λέγω, Ενεστώτας) τὴν ἀλήθειαν.
(ζ) Ἐγὼ ..... (διδάσκω, Μέλλοντας) τοὺς νεανίας τὴν ἀρετὴν.

Δ. ΕΝΑ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

Να μεταφέρετε τις πιο κάτω προτάσεις στα Αρχαία Ελληνικά. Μπορείτε να αξιοποιήσετε αρχαιοελληνικές λέξεις από τα κείμενα της Ενότητας.

(α) Η πολιτεία θαυμάζει τους στρατηγούς.

.....

(β) Οι στρατηγοί θα διώξουν τους εχθρούς.

.....

(γ) Οι γυμναστές θα γυμνάσουν τα παιδιά.

.....

Ε. ΟΡΘΟΓΡΑΦΩΜΕΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ

❖ Να απομνημονεύσετε την πιο κάτω πρόταση και να μάθετε την ορθογραφία της.

«Λέγω ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἰσι σωτηρίας.»

Παράρτημα Α'

Λεξιλόγιο

ἀεργίη, ἢ ἀθάνατος, ἀθάνατος, ἀθάνατον αἰσχρὸς, αἰσχρά, αἰσχρόν ἀλλότριος, ἀλλοτρία, ἀλλότριον	ἡ οκνηρία, ἡ τεμπελιά μη θνητός, ἀθάνατος, θεός ανήθικος ξένος
ἀποδειλιάω-ῶ	δειλιάζω, επιδεικνύω φόβο για κάποιον κίνδυνο
ἀρκοῦμαι αὐτός, αὐτή, αὐτό	εἶμαι ευχαριστημένος με κάτι, αρκοῦμαι ἴδιος
ἀφίημι βάτος, ἢ βέλτιστος βελτίων, βελτίων, βέλτιον	συγχωρῶ ο θάμνος (υπερθ. του ἀγαθός) ἀριστος (συγκρ. του ἀγαθός) καλύτερος
βούλομαι γιγνώσκω γυμνάσιον, τό διὰ + αιτιατική διώκω δύναμαι εἶ ἐν + δοτική ἐναντίος, ἐναντία, ἐναντίον	θέλω γνωρίζω το αθλητικό σχολεῖο εξαιτίας καταδιώκω μπορῶ αν εντός, μέσα, σε αντίθετος, εχθρικός
ἐπει ἐπιμέλεια, ἢ ἐπιμελοῦμαι ἐπιούσιος, ἐπιούσιος, ἐπιούσιον	επειδὴ φροντίδα φροντίζω αυτός που αφορά στην επόμενη ημέρα, ο επαρκής για την ημέρα
ἔτι ἤδη θεραπεύω καλός, καλή, καλόν κλήμα, τό κολάζω λείπω μάτην μειράκιον, τό μέμφομαι	ακόμη τώρα καλλιεργῶ, φροντίζω ἠθικῶς ωραῖος, ευνοϊκός κλάδος ἀμπέλου/ἀμπελιού τιμωρῶ εγκαταλείπω μάτια παιδάκι κατηγορῶ

μετέχω	λαμβάνω μέρος, συμμετέχω
οίδα	γνωρίζω
ὄνειδος, τό	η ντροπή
οὕτως	έτσι
ὀφειλέτης, ὁ	χρεώστης, αυτός που έχει οφειλή
ὀφείλημα, τό	αμαρτίες
παιδαγωγός, ὁ	δάσκαλος
παιδοτρίβης, ὁ	γυμναστής
παῖς, ὁ/ή	παιδί
παρά + αιτιατική	αντίθετα προς
πειράομαι-πειρῶμαι	προσπαθώ
πιστεύω	έχω εμπιστοσύνη
πλείων/πλέων, πλείων/πλέων,	(συγκρ. του πολύς) πιο πολύς, περισσότερος
πλείϊον/ πλέον	
πολέμιος, πολεμία, πολέμιον	εχθρός
πονηρία, ή	κακή κατάσταση, αδυναμία
πόνος, ὁ	ο κόπος
ρύομαι	σώζω, γλυτώνω
σπονδή, ή	συνθήκη (ειρήνης), ανακωχή
συντυγχάνω	συναντώ τυχαία
τρόπος, ὁ	ο χαρακτήρας
τροφός, ὁ/ή	παραμάννα
φέρω	φέρω, παράγω
φίλτερος, φιλτέρα, φίλτερον	ο πιο αγαπητός
φοιτάω-ῶ	συχνάζω
φυλάττω	τηρώ
ψέγω	κατηγορώ

Παράρτημα Β'

Συντομογραφίες που συνοδεύουν την κατά κώλα γραφή

α-πρότ	κύρια πρόταση
ευθεία ερ.	ευθεία ερώτηση
ἐάν(υποθ)-πρότ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με το ἐάν
εἰ(υποθ)-πρότ	υποθετική πρόταση εισαγόμενη με το εἰ
ἐνθα(αναφ)-πρότ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ἐνθα
ἐπεὶ(αιτ)-πρότ	αιτιολογική πρόταση, εισαγόμενη με το ἐπεὶ
ἐπειδὴν(χρον)-πρότ	χρονική πρόταση εισαγόμενη με το ἐπειδὴν
ἵνα(τελ)-πρότ	τελική πρόταση εισαγόμενη με το ἵνα
ὄν(αναφ)-πρότ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ὄν
ὅπως(πλ.ερ)-πρότ	πλάγια ερωτηματική πρόταση εισαγόμενη με το ὅπως
ὅτι(ειδ)-πρότ	ειδική πρόταση εισαγόμενη με το ὅτι
ὡς(αναφ)-πρότ	αναφορική πρόταση εισαγόμενη με το ὡς
μτχ φρ (επιθ)	μετοχική φράση (η μετοχή είναι επιθετική)
μτχ φρ (επιρ)	μετοχική φράση (η μετοχή είναι επιρρηματική) Η επιρρηματική μετοχή μπορεί να είναι: χρονική, αιτιολογική, τελική, υποθετική, εναντιωματική ή τροπική.

Σημείωση: Στην «κατά κώλα γραφή» υπογραμμίζεται μόνο το ρήμα της κύριας πρότασης.